

KOREKTOŘI KLÉRU PRAŽSKÉ DIECĚZE

Zdeňka Hledíková

Ve 14.století nastal v poměrech evropských diecézí poměrně rychlý růst úředních církevních institucí, které svou výkonností, odborností a pružností strhly na sebe rozhodující část správních záležitostí a starším korporacím beneficiálního typu zůstavily funkce spíše slavnostního a čestného rázu.¹⁾ Je-li toto obecná tendence, je jen přirozené, že se v pražské diecézi setkáme s jejím uplatněním v míře snad ještě větší než jinde: z poměrné zaostalosti v předcházejícím období se církevní život v Čechách dostal do popředí vývoje už prudkým rozvojem Čech po té, kdy se Praha stala sídlem římského císaře a tím i všestranným centrem střední Evropy. K zavádění všech novot přispělo nemálo i to, že současně s touto změnou celospolečenského a celostátního významu došlo r.1344 i k zásadní změně v postavení české církve, totiž ke zřízení pražského arcibiskupství²⁾ a tento fakt sám už vyžadoval určité zásahy do právního a správního uspořádání.³⁾ Konečně při vysvětlení všech změn, které nastaly, nelze podceňovat ani osobní vliv prvých pražských arcibiskupů a to jak na sám fakt zřízení zástupných úřadů - první arcibiskupové patřili mezi přední rádce a spolupracovníky panovníkovy, takže se při řízení diecéze museli nechat zastupovat - tak na jejich členitost a kvalitu. Ve správním systému, jehož základy vybu- doval ve své diecézi prvý arcibiskup Arnošt z Pardubic, zaujímal zvláštní postavení jeden z centrálních úředníků, zastupující arcibis- kupa při jeho dozoru a péči o klérus diecéze, zvaný korektor kléru.

1) H.E. F e i n e, Kirchliche Rechtsgeschichte I, Die katholische Kirche, Weimar, 1954, s.326.

2) Otázkou zřízení arcibiskupství se zabývá samozřejmě každá práce o Čechách 14. stol.: W.W. T o m e k, Dějepis města Prahy I, Praha 1892, s.582. A. F r i n d, Die Kirchengeschichte Böhmens II, Prag 1866, s.87n, E. W e r u n s k y, Geschichte Kaiser Karls IV. und seiner Zeit I, Innsbruck 1880, s.349n, J. Š u s t a, Karel IV., Otec a syn, Praha 1946, s.415 n, i monografie o osobě prvního arcibiskupa: V. C h a l o u - p e c k ý, Arnošt z Pardubic, první arcibiskup pražský, Praha 1946, s.68n, J.K. V y - s k o č í l, Arnošt z Pardubic a jeho doba, Praha 1947, s.123n.

3) V první řadě šlo o normativní úpravu poměrů v provincii, jak ukazují trojí zá- kladní statuta (B. D u d í k, Statuten des ersten Prager Provinzial-Conzils vom 11.und 12. November 1349, Brün 1872, dále B. D u d í k, Statuten der Metropoliten von Prag Arnest von Pardubitz für den Bischof und Capitel von Olmütz um das Jahr 1349, Archiv für österreichische Geschichte 4, Wien 1869 a konečně A. P o d l a h a, Statuta metro- politanae ecclesiae Pragensis anni 1350 conscripta, Editiones archivii et bibliothecae, s.f. metropolitani capituli Pragensis V, Pragae 1905(a v dalším vývoji pak o vznik a for- mování jednotlivých institucí arcibiskupské správy.

Instituce korektora kléru je s největší pravděpodobností specifickým předhusitských Čech, které nemělo obdobu v okolních diecézích téže doby a nemělo ani pokračování v systému správy pohusitských administrátorů ani správy obnoveného arcibiskupství.⁴⁾ Biskupova zástupce tohoto typu neznají přehledná zpracování církevních právních dějin,⁵⁾ tento pojem nezná Lexikon für Theologie und Kirche⁶⁾ ani Dictionnaire de droit canonique.⁷⁾ Už pro tuto výjimečnost si pražští correctores cleri zaslouží zvláštní pozornosti, kterou jim dosavadní literatura v náležitě míře nevěnovala. Vedle obecných zmínek o korektorech - většinou v souvislosti s líčením snah o mravní povznesení kléru v době Arnošta z Pardubic⁸⁾ - je jim dodnes věnována jen drobná publikace Antonína Podlahy,⁹⁾ kde přitom nejde o vlastní zkoumání povahy této instituce, ale o maximální obsahové vytěžení jediného rukopisu z činnosti korektorů, který se dochoval dodnes.

Tato studie si tak klade za úkol prozkoumat činnost a působení korektorů v Čechách, jejich vývoj a vymezit event. vztah korektora k ostatním představitelům arcibiskupské správy, především ke generálním vikářům a oficiálovi.¹⁰⁾ Zvláštní pozornosti si přitom zaslouží poměr korektorů k arcijáhnům, neboť podle všeho, co víme o arcijáhnech,¹¹⁾ a z toho, nač ukazuje už pojmenování nového zástupce, correc-

4) F. K a v k a - A. S k ý b o v á, Husitský epilog na koncilu tridentském a původní koncepce habsburské rekatolizace Čech. Počátky obnoveného pražského arcibiskupství 1561-1580. Práce z dějin University Karlovy sv.8, Praha 1969, kap.VIII.

5) Z novějších alespoň výše citovaný H.E. F e i n e, Kirchlische Rechtsgeschichte a W.M. P l ö c h l, Geschichte des Kirchenrechts II, Wien-München 1962, kde je starší literatura citována.

6) Lexikon für Theologie und Kirche, hrsgb.v.J.Höfer u.K.Mahner, 10 Bde. Freiburg/Brag 1957-1965.

7) Dictionnaire de droit canonique, publié sous la direction de R.Naz, Paris 1935, a d.

8) C h a l o u p e c k ý, Arnošt z Pardubic, s. 100, V y s k o č i l, Arnošt z Pardubic, s.380, F r i n d, Kirchengeschichte II, s.95, T o m e k, Dějepis III, s.221.

9) A. P o d l a h a, Akta korektorů duchovenstva diecéze pražské z let 1407-1410. Editiones XVI, Pragae 1921.

10) K oficialátu srov.podrobnou studii B. K u b í č k o v é, K počátkům pražského oficialátu, Sborník příspěvků k dějinám hl.m. Prahy V, Praha 1932, s.391-479, jež je dosud základní prací. Pro generální vikariát je možno odkázat jen na příslušnou kapitolu mánetištěné kandidátské disertace Správa pražského arcibiskupství, Praha 1969, jejíž součástí je původně i tato stať.

11) Vedle standartních výše citovaných prací srov.ke vzniku arcijáhenství v Čechách V. N o v o t n ý, České dějiny I,3, Čechy královské za Přemysla I.a Václava I., Praha 1928, s. 381n, F. H r u b ý, Církevní zřízení v Čechách a na Moravě od X.do konce XIII.st. a jeho poměr ke státu, ČČH XXII, s.34, 262n, Z. F i a l a, Správa a postave-

tor cleri, můžeme předpokládat do značné míry shodné zaměření jejich činnosti. Pramenů, osvětlujících instituci korektora, je nesrovnatelně méně než pro ostatní úřady arcibiskupské správy; od jejich výčtu upouštím, neboť budou dále vesměs uváděny.

Naprostý počátek instituce korektorů musíme vidět v nařízení Arnošta z Pardubic, který své korektory ustanovil; přitom zde žádným způsobem nenavazoval ani na sebemenší náznak starší tradice, jako tomu bylo při jeho ustanovení generálních vikářů.¹²⁾ Jeho zásluhu v tomto směru vyzvedají i *Series episcoporum Pragensium*, když říkají: "Arnestus ... officium correctionis cleri ad reprimendam insolenciam clericorum instituit, in domo sua eundem correctorem cum notario et famulo tenuit, de necessariis providendo oportunis..."¹³⁾ Tato zpráva též jasně vyvrací domněnku, že snad instituce korektorů byla pokračováním nebo nahrazením instituce arcijáhnů, jejichž jurisdikce v českých zemích nikdy nenabyla většího významu: moc arcijáhnů se opírala o beneficium, zatím co u korektorů jde o jasné officium do nejmenších maličností závislé na arcibiskupovi. Ostatně Arnošt sám činnost arcijáhnů podporoval a snažil se obsazování této hodnosti vymanit z vlivu papežství a převést opět pod svou pravomoc¹⁴⁾ a stejně tak existenci a činnost korektorů a arcijáhnů můžeme až do husitství sledovat vedle sebe nebo spíše nad sebou. Přes tuto zásadní odlišnost instituce měla činnost korektorů a arcijáhnů právě za Arnošta z Pardubic k sobě blíže než kdykoliv později.

Na rozdíl od *Series Vita Arnesti* u ustanovení korektorů nemluví o vnějších podmínkách jejich činnosti, věnuje však více pozornosti této činnosti samé. Vyzdvihuje arcibiskupovy zásluhy o vymýcení všech nepravostí mezi klérem té doby a v souvislosti s tím se zmiňuje i o tom, že v péči o svůj pastorační úřad "...correctoris et inquisitoris officium pensuit exerceri...", při čemž první z obou nositelů úřadu měl "... nunc salutaribus monitis nunc persuasionibus atque minis, nunc eciam penis inflictis cleri petulenciam et ipsius errores reprimeret."¹⁵⁾ Au-

ni církve v Čechách od počátku 13. do poloviny 14. století, Sborník historický III, Praha 1955, s. 75n.

12) Nejstarší doklad o generálních vikářích v Čechách je z r. 1311 (F. P a l a e k ý, *Über Formelbücher I*, Praha 1842, s. 252 a K u b í č k o v á, *K počátkům*, s. 413 pozn. 36) a následující až z doby Arnošta z Pardubic (F. A. T i n g l, *Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica Pragensem per archidieceasiam I (Lc)*, Pragae 1879, s. 45.

13) G. D o b n e r, *Monumenta historica Bohemiae III*, Pragae 1774, s. 40.

14) J. E r š i l, *Správní a finanční vztahy avignonského papežství k českým zemím ve třetí čtvrtině 14. stol.*, Praha 1959, s. 66.

15) *Vita Arnesti*, *Fontes rerum Bohemicarum I*, Pragae 1873, s. 393.

tor životopisu zde stručně shrnul ideální postup korektorův proti provinilcům: napomenutí, přemlouvání, hrozby, trestání.

Všechny zprávy o činnosti korektorů v 50. a 60. letech 14. stol. čerpáme pouze z formulářové sbírky Arnoštiny kanceláře, kde je zmiňují celkem čtyři kusy. Protože jsou na dlouhou dobu jedinými údaji o korektorech, zaslouží si podrobného uvedení.

Nejstarší z nich je pravděpodobně listina Arnošta z Pardubic pro Petra z Rožberka, kde mu svěřuje úřad korektorský pro bechyňské arcijáhenství.¹⁶⁾ Soudím tak proto ne snad z toho, že je ve formuláři uvedena přede všemi ostatními kusy korektorů se týkajícími v témže oddílu sbírky, ale z toho, že Petr je ustanovován korektorem pouze pro území jednoho arcijáhenství a nikoliv pro "město a diecézi", jak zněl pozdější stálý titul. Listina pochází z doby před r. 1357: tehdy se stal Petr z Rožberka proboštem Všech svatých v Praze a do Prahy také přesídlil. V komisi na korektorství je titulován pouze jako kanovník pražský, jímž byl od r. 1342, a sídlil v jižních Čechách, pravděpodobně na svých rodových statecích.¹⁷⁾ To bylo též pohnutkou, proč právě jemu svěřil Arnošt z Pardubic dozor nad životem a mravy tamních kleriků: pro vzdálenost bechyňského arcijáhenství nemůže arcibiskup ani jeho úředníci tam dozírat, zatím co sídlo Petrovo je v sousedství. Arnošt mu svěřil opravu (*correctio*) kleriků všech hodností a stavů v rozsahu arcijáhenství především ve zjevných případech: vypočítává konkrétně neoprávněné nošení habitu a tonsury, nošení zbraní, navštěvování krčem a jiných veřejných míst, soužití s podezřelými ženami, věnování se světským zaměstnáním a ziskům, zanedbávání příkazů nadřízených a statut, rozněcování sporů a nesvorností a jakýchkoliv potup arcibiskupa a skandálů. Takto se provinivší kleriky má Petr z Rožberka předvolávat a trestat církevními tresty a v případě potřeby si přizvat na pomoc světskou moc. Celá pravomoc je však svěřena pouze na dobu jednoho roku počínaje 8. zářím. Listina tak připomíná spíše dočasnou delegaci určité pravomoci ve vzdálených krajích diecéze, jakých Arnošt z Pardubic užíval,¹⁸⁾ než ustanovení korektora. V celém jejím textu také přes častý výskyt

16) F. T a d r a, *Cancellaria Arnesti. Formelbuch des ersten Prager Erzbischofs Arnest von Pardubitz*, Archiv f. öster. Geschichte 61, Wien 1880, (dále CA), s. 56n č. 6 III. oddílu *Commissions*.

17) Alespoň na Českém Krumlově je datována většina listin vydaných jeho otcem Petrem z Rožberka, které Petr ml. pečeti spolu s otcem, nebo které po smrti otcově r. 1349 vydávají všichni bratři společně. Výjimkou je druhá polovina r. 1356, kdy k urovnání smíru s císařem Karlem byli bratři v Praze. Viz *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae* (dále jen Reg.) V, ed. B. Rynešová-J. Spěváček, Praha 1958n, č. 106, 109, 198, 201, 443 a Reg. VI, ed. B. Mendl-M. Linhartová, Praha 1928-1954, č. 36, 294, 299, 516.

18) CA např. v oddíle *Commissions* s. 101 č. 56, s. 84 č. 36, s. 81 č. 34.

tvary slovesa "corrigere" nebo substantiva "correctio" není nikde dosud užit výrazu "corrector". O komisi "super officio correcture" mluví pouze nápis kusu ve formulářové sbírce. Petr z Rožberka tak bezpochyby nebyl skutečným korektorem, ale pouze dočasným zástupcem arcibiskupovým pro určité území v oboru v podstatě se shodujícím s pravomocí korektorů, jak ji známe alespoň z pozdější doby. To je však také současně důvod, proč jeho ustanovení patří mezi první prameny o činnosti korektorů, neboť je nepochybné, že Arnošt neustavoval korektory v definitivní podobě, jaké tento úřad nabyl vývojem, hned - z tohoto hlediska pak hodnotil jeho činnost autor Series - ale i zde jistě definitivní podobě korektorů předcházelo určité tápání v počátcích jejich existence.

Ani v druhé komisi pro korektory Arnoštova formuláře se v textu nesetkáme s termínem "corrector", dokonce ani s žádným tvarem slovesa "corrigere" a opět či ještě výrazněji jen nápis kusu ve sbírce - forma "commissionis super correctore cleri" - ukazuje, do jakých vývojových souvislostí tuto listinu zařadit.¹⁹⁾ Současně tato listina ukazuje výrazněji než první styčné body i rozdíly v předpokládané činnosti korektora a arcijáhna.

Příjemce komise není znám, dokonce není jisté, byla-li jím jedna nebo dvě osoby; adresa sice začíná "honorabili viro etc.", ale jen o několik řádek dále čteme "... vobis ... committimus, quatenus vos ambo..". Tím také padá jakákoliv možnost časového zařazení listiny. To, co zde Arnošt z Pardubic uděluje, také naprosto není opravování života a mravů kleriků tím, že by si je "korektor" předvolával, jako v listině pro Petra z Rožberka, ale je to právo vizitace a povolávání všech kleriků světských i řeholních podřízených arcibiskupovi z celé diecéze. Dosvědčené přestupky poznané při této vizitaci, která se podstatně liší od vizitace arcijáhnovy tím, že se na rozdíl od první týká i řeholního kléru a zásadně celé diecéze, nejen jejího nižšího správního celku, předvolání klerika nebo jakýmkoliv jiným způsobem, má "korektor" trestat suspenzí, interdiktem, vězením, privací beneficia, exkomunikací nebo jakýmkoliv jiným trestem podle vlastního uvážení. Vedle této trestní pravomoci dává Arnošt "korektorovi" moc v jeho zastoupení sesazovat venkovské děkany a ustanovovat na jejich místo jiné a ty, kteří by se protivili, trestat církevními tresty. Udělená pravomoc není časově nijak omezena.

Obě listiny, č. 6 i 26, mají velmi málo společného: první vypisuje hlavně delikty, na které má Petr z Rožberka dozírat (tím, že si bude kleriky předvolávat) a je trestat, druhá vypočítává naopak formy tres-

19) CA s.75-76, III.oddíl č.26.

tů, kterých má "korektor" užívat. Tam, kde máme činnost korektora podrobně doloženou, se setkáváme jak se stíháním deliktů tak s používáním trestů vypočtených v Arnoštově komisi. Nesetkáme se však se zásahy do obsazování míst venkovských děkanů ani s vizitací, obojí vykonávali, i když v menším územním rozsahu, arcijáhni. Není pochyby, že vizitace "korektorova" předpokládala stíhání těchže přestupků, které jsou vypočteny v č. 6, to bylo běžnou náplní každé vizitace; a to ve spojení s celodiecézním charakterem této funkce znamená další stupeň při formování úřadu korektora, i když podstatná složka komise č.26, vizitace, pak odpadla.

Že však Arnošt z Pardubic vizitace nějakým způsobem s úřadem korektora skutečně spojoval a že skutečně existoval již tehdy arcibiskupův zástupce tohoto jména - v obou předcházejících listinách se tento titul nevykazuje - dokazuje další listina Cancellariae.²⁰⁾ Je adresována "religiosi viro fratri Alberto, canonico regulari montis sancti Karoli in Praga, correctori cleri per diocesim nostram Pragensem a nobis specialiter deputato et discreto viro Milote plebano in.." a Arnošt oběma svěřuje provedení vizitace života a mravů kleriků a laiků a duchovní správy plebánů pražského arcijáhenství, potrestání provinilých a jejich oznámení arcibiskupu. Vizitace zde nařízená není přímou součástí úřadu korektora, je to běžná vizitace arcijáhenská. Že ji Arnošt svěřil dvěma osobám jiným než arcijáhnovi, vyplývá ze skutečnosti, že daleko přes Arnoštův episkopát bylo pražské arcijáhenství obsazeno cizinci, kteří nepochybně v Čechách nežili a tedy ani povinnosti arcijáhna nevykonávali.²¹⁾ Ale přesto nebylo asi náhodné, že vizitace byla svěřena právě korektorovi. Augustinián Albert je současně prvním známým korektorem s působností pro celou diecézi, aniž by bylo možno časově blíže zařadit jeho funkci. Je snad jen možné listinu, na jejímž základě měl vizitovat pražské arcijáhenství, vztáhnout přibližně k r.1355, kdy máme v pražské diecézi dovědčeno konání vizitací.²²⁾

Konečně poslední zmínka o korektoru ve formulářové sbírce Arnoštovy kanceláře ukazuje zcela konkrétně na jeho činnost.²³⁾ Nejvyšší zemský sudí Ondřej z Dubé zatkl jakési Teodorika, Jana, Pavla a Slávka, kteří tvrdili, že jsou kleriky. Arcibiskup nařídil děkanu kouřimskému a dalšímu plebánovi přešetření tohoto údaje, jsou-li skutečně

20) CA s.63-64, III.oddíl č.14.

21) 1345-50 kardinál Quido, 1350-61 komorník předcházejícího Durandus Girardův a 1361-69 Jan de Marelio, generální vikář v Thérrouamu. E r š í l, Správní a finanční vztahy, s.64.

22) Z.H., Die Visitationen des weltlichen Klerus im vorhussitischen Böhmen, Mediaevalia Bohemica I, Praha 1969, s.249 n.

kleriky nebo jsou-li za ně obecně považováni. V kladném případě nařizuje: "...Theodoricum, Johannem, Paulum et Slawconem...correctori clerici nostri, qui est in nostra curia archiepiscopali Pragensi, cum fidelibus custodia assignare non tardetis. Fidem executionis vestre super premissis quam primum poteritis eidem correctori nostro literatorie vel vive vocis oraculo facere non tardetis..." Byli-li oni čtyři zatčeni, šlo u nich bezpochyby o trestnou činnost veřejnou a většího rozsahu. Jako klerici měli být ovšem souzeni církevním soudem a v tomto případě označil arcibiskup za kompetentní soud korektorův. Korektor přitom již na arcibiskupově dvoře byl, nebyl ustanoven speciálně k případu, který se právě vyskytl.

Ze všech čtyř případů je možné pro charakter nového arcibiskupova zástupce v době Arnošta z Pardubic uzavřít asi toto: korektor byl bezprostředně závislý na arcibiskupovi svým ustanovením, sídlem a výživou. Pod jeho pravomoc, týkající se celé diecéze, spadali pouze klerici (na rozdíl např. od oficiála, před jehož soud patřili v určitých případech i laici) a korektor měl dohlížet nad jejich životem a mravy. Používal k tomu jednak předvolávání, jednak osobní vizitace, při které mohl zasahovat do nejnižších článků církevní organizace obsazováním venkovských děkanátů. Ať už jakýmkoliv způsobem zjištěné delikty stíhal církevními tresty, jeho oborem bylo trestní soudnictví, nikoliv soukromé spory kleriků.

To vše se skutečně v celodiecézní podobě velmi podobá pravomocí nejstaršího arcibiskupova pomocníka ve správě diecéze, arcijáhna. Ze závažnějších rozdílů je zde pouze to, že u korektora nikde výslovně neslyšíme o jeho dohledu nad duchovní správou farářů, ale těžko si lze představit církevní vizitaci far, která by o ni neměla zájem. Schůzky duchovenstva svolávané arcijáhny nemáme v Čechách ve větší míře doloženy, zřejmě, byly-li, neměly většího významu a tak nepřekvapí, že ani u tohoto korektora se s nimi nikde nesetkáme. Shodné zaměření činnosti korektorů a arcijáhnů i do jisté míry shodné její prostředky ukazují na to, že ustavením nového úřadu (ve smyslu církevně právního pojmu officium, nikoliv úřadu byrokratického) sledoval Arnošt z Pardubic cíl vtáhnout pod svou přímou pravomoc bezprostřední dozor nad nejnižšími složkami duchovenstva v diecézi, který se mu v osobách arcijáhnů již značně vymkl z rukou. Tato snaha nebo spíše její náznak nebyl reakcí na jejich příliš vzrostlou a samostatnou moc omezující biskupa, jako tomu bylo v německých diecézích, kde s tímto stavem souvisí vznik oficiálátu. Korektoři měli převzít jako přímí zástupci arcibiskupa hlavní činnost arcijáhnů a tak do jisté míry je vyřadit proto, že při obsazo-

23) CA s. 61-62, č. 12 III. oddílu sbírky.

vání arcijáhénství v době Arnošta z Pardubic byl papežskými ustanoveními omezen vliv arcibiskupův nebo kapituly (v případě arcijáhna pražského) na minimum, ne-li přímo vyloučen. Pražské arcijáhénství bylo přímo v rukou cizinců a ostatní byla obsazena sice domácími lidmi, ale nikoliv z vůle arcibiskupa, k jehož kolaci arcijáhénství mimo pražského náležela. Na Arnoštovu žádost z r.1358, aby je směl nadále obsazovat sám, povolil tak Inocenc VI.ve dvou případech.²⁴⁾ Neměl-li tak arcibiskup vliv na obsazování funkcí, jež považoval za důležité, lidmi podle vlastního uvážení a sobě oddanými, není divu, že hledal určitou náhradu v podpoře nově ustanoveného zástupce. Tradiční formy přitom nespouštěl ze zřetele; r.1369 se až na důraznou žádost Karla IV.vrátilo pražské arcijáhénství do rukou domácích a možno říci, že skutečně schopných lidí,²⁵⁾ a když pak využíváním možností, které plynuly z většinou kladného vyřizování panovníkových nebo arcibiskupových žádostí o provize a přímluv ve prospěch domácích a "vlastních" lidí, se arcijáhénství octla v rukou osob s arcibiskupem spolupracujících a odpadla tak snad původní pohnutka vzniku nového úřadu, upadlo v zapomenutí i jeho zahrocení proti arcijáhénům a korektoři, když se s nimi znovu setkáváme, změnili už svůj prvotní charakter.

Snad i toto je důvodem, proč o nich máme až do druhé poloviny 70. let mizivě málo zpráv a to ještě často pouhé uvedení jmen. Již zmiňovaný korektor Albert, augustinián z Karlova, se objevuje v pramenech ještě jednou, tentokrát s pevným datem 15.února 1359.²⁶⁾ Svým rozsudkem zbavil Martina jeho dosavadní fary v Kunicích a po řádné prezentaci patronů byl 15. února ustanoven nový správce kostela, Jan z Křešic. Kunice poblíž Říčán ležely v pražském arcijáhénství, pro které byl Albert spolu s plebánem Milotou pověřen vizitací. Privace kunického benefícia beze vší pochybnosti s touto vizitací souvisí, nelze však rozhodnout ze stručné formulace konfirmačních knih,²⁷⁾ vyhlásil-li Albert rozsudek z titulu vizitátora (delegace výslovně uvádí jen tento trest vedle trestu vězení²⁸⁾) nebo korektora.

Tomek uvádí k r. 1358 jako korektora Vrativoje z Mlékovic,²⁹⁾

24) Monumenta Vaticana res gestas Bohemicas illustrantia II, (dále MBV) J.B.Novák, Praha 1907, č.752. E r š i l, Správní a finanční vztahy, s.67.

25) MBV III, ed.B.Jenšovský, Praha 1944 č.702. E r š i l, Správní a finanční vztahy, s.64n. Novým pražským arcijáhénem se stal Páta z Potštejna, pozdější neúspěšný biskup zvěřinský, po něm Pavel z Janovic.

26) LC I, s.86.

27) ...per sententiam privacionis per dominum Albertum, correctorem cleri, contra Martinum, dicte ecclesie rectorem, latam...

28) CA s.63.

probošta týnského; doklad v pramenech pro toto tvrzení se mi nepodařilo najít, naopak t.r. není už Vrativoj uváděn ani jako generální vikář,³⁰⁾ takže přes oblibu, jaké se těšil u Arnošta z Pardubic - byl po Štěpánovi z Roudnice i jeho věčným vikářem v pražském kostele³¹⁾ a na jeho přímluvu dostal r. 1358 a 1361 expektance na hodnost v pražském kostele -³²⁾ nelze s jistotou počítat, že by byl skutečně i korektorem.

Jako dalšího korektora uvádí Tomek jiného Arnoštova služebníka, Přibyslava z Újezdce. I když časové rozmezí let 1363-1380 je asi hodně nadsazené,³³⁾ Přibyslav do řady korektorů skutečně patří: jako korektora ho zmiňuje Arnošt z Pardubic ve své suplice z 14.-17.ledna 1363³⁴⁾ a konečný rozsudek korektora kléru ve sporu o farní kostel v Újezdci z 14.srpna 1363 můžeme asi také přičíst Přibyslavovi.³⁵⁾ Doklady však nepřesahují dobu Arnoštova episkopátu.

Hned v počátcích vlády druhého arcibiskupa se korektorů týká ustanovení 9. článku synodálních statut z r. 1366, opakované doslovně i r.1371 a nadepsané *Contra archidiaconos*. Vytýká arcijáhnům, že při vizitacích vyhledávají vlastní prospěch a "*nonnunquam concubenarios propter munera ad nostros vicarios vel correctores specialiter ad hoc deputatos non deferant...*".³⁶⁾ Z výtky jasně vyplývá, že už za Jana Očka počáteční spojení úřadu korektora s vizitacemi neexistovalo, že naopak byl korektor institucí nadřazenou arcijáhnům, kteří vizitovali a kteří mu měli delikventy oznamovat.

Z přibližně téže doby máme už také poněkud určitější, i když stále jen osobní zprávy o dalším korektoru Pavlu Martinovu z Chocně, který tento úřad zastával v letech 1369-71. Na rozdíl od prvního korektora, který byl ostatně v tomto výjimkou, byl příslušníkem světského klé-

29) Dějepis V, s.109, avšak ve III.díle Vrativoje jako korektora nezná, naopak jmenuje Alberta od r.1357 (s.221), pro kterého uvádí v V.díle léta 1359-60.

30) A. P o d l a h a, *Series praepositorum...ecclesiae Pragensis*, Editiones I, Pragae 1912, č.306 ho zná jako generálního vikáře až do r.1358. LC I,s.7 ze 7.července 1357 je však poslední doklad, který jsem našla.

31) CA s.202.

32) MBV II č.752, 755 a 1200.

33) Tak v V.díle, ve III.však jen r.1363.

34) MBV III, č.61 a 70.

35) LC I,2, s.13; o Přibyslavovi srov. alespoň P o d l a h a, *Series*, č.359 a I. H l a v á č e k, *Středověké soupisy knih a knihoven v českých zemích*, AUC phil. et hist.1965 monographia XI, Praha 1965, s.110.

36) K. H ö f l e r, *Concilia Pragensia 1353-1413*. *Abhandlungen der KBW V.F. III*. B., Prag 1862, s.12 a 14.

ru a bez dalších veřejných funkcí. Počátek jeho činnosti můžeme sledovat v olomoucké diecézi: v letech 1353-6 tu působí jako veřejný notář,³⁷⁾ pak je věčným vikářem olomouckého biskupa v olomouckém kostele a 1. října 1365 je ustanoven farářem v Chlumci;³⁸⁾ 16. května 1371 směnil tuto faru za kostel ve Starém Kolíně,³⁹⁾ od r. 1374 pak v Poličce.⁴⁰⁾ Na žádost arcibiskupa Jana Očka mu byl 1. prosince 1371 udělen kanonikát sub expectatione praebendae pražského kostela bez ohledu na to, že již byl kanovníkem vyšehradským a zmíněným farářem kolínským.⁴¹⁾ V tu dobu byl již bakalářem práv. Pražským kanovníkem se jmenuje v letech 1373-79,⁴²⁾ vyšehradským do r. 1391.⁴³⁾ 28. dubna 1374 získal provizi znovu na farní kostel v Poličce,⁴⁴⁾ kterého zřejmě dosáhl ještě též rok, neboť 23. června 1374 rezignoval na farní kostel v Kolíně.⁴⁵⁾ Avšak 13. listopadu 1385 se zřekl kostela v Poličce výměnou znovu za kostel ve Starém Kolíně.⁴⁶⁾ Konečně 1389-92 se s ním setkáváme jako s oficiálem litomyšlského biskupa.⁴⁷⁾

Pavel z Chocně je první pražský korektor, jehož písemné ustanovení a pověření funkcí se, datované 20. července 1369, zachovalo v plném znění.⁴⁸⁾ Jelikož nebylo dosud nikdy otištěno a pro činnost korektorů je to pramen prvořadého významu, uvádím v příloze plné znění. Je to velmi detailní rozpis soudní a speciálně trestní pravomoci nad klérem a osobami příslušnými před církevní forum.

Pavel z Chocně byl snad vystřídán korektorem Oldřichem, o němž máme však konkrétní zprávy až mezi 15. listopadem 1373 a 19. srpnem 1375,

37) J. N u h l í č e k, *Veřejní notáři v českých městech, zvláště v městech pražských*, Praha 1940, č. 114; čtyři instrumenty jím sepsané jsou dány v Olomouci, Vyšehradě, Olomouci a Brně.

38) PŘI ustanovení je už *olim perpetuus vicarius*. LC I, 2, s. 54.

39) LC II, s. 52.

40) MBV IV, ed. K. Stloukal, Praha 1953, č. 834.

41) MBV IV, č. 364.

42) P o d l a h a, "Series", č. 368.

43) T o m e k, *Dějepis*, V, s. 150.

44) MBV IV, s. 834.

45) LC III-IV, s. 14.

46) LC III-IV, s. 172-3.

47) T o m e k, *Dějepis* V, s. 150, Z. N e j e d l ý, *Dějiny města Litomyšle a okolí*, I, Litomyšl 1903, s. 223.

48) Cod. II-1, f. 39^r archivu pražské kapituly (dále APK), ve správě Kanceláře prezidenta republiky.

kdy je uváděn ve svědečných formulích soudních akt, případně jako arbiter;⁴⁹⁾ 11. května 1375 uzavřel s Henslinem Bohuslavovým smlouvu o dědictví po Jindřichu Tillingerovi v Mnichově u Rausenbachu.⁵⁰⁾ Po červenci 1375 se už žádný korektor Oldřich neuvádí a jelikož je nezjistitelné jeho bližší jméno nebo původ, zůstávají neznámy i jeho další osudy.

S dalším korektorem, mistrem Družem ze Žitavy, správněji Janem Druzovým ze Žitavy, se konečně po mnoha letech dostáváme na poněkud jistější půdu pokud jde o jeho činnost. Byl korektorem od 30. listopadu 1375, toto datum nese jeho ustanovovací dekret vydaný Janem Očkem z Vlašimi a stylisticky naprosto stejný jako dekret pro Pavla z Chocně.⁵¹⁾ M. Druž se naposledy jako korektor uvádí 21. března 1379, t. j. ještě dva dny po tom, co se ujal vlády další arcibiskup, než který ho ustanovil⁵²⁾ (nejde-li jen o setrvačnost písařovu v Druzově titulaci). Byl farářem u sv. Petra na ostrově pod mostem v Praze, tuto faru vyměnil 23. října 1377 za kanovníctví u sv. Apolináře v Praze⁵³⁾, od r. 1382 byl oltárníkem sv. Kříže v pražském kostele. Obě tato beneficia směnil 6. července 1387 na faru u Panny Marie před Týnem⁵⁴⁾ a tu 7. října 1392 za proboštství sv. Jiljí ve Vratislavi.⁵⁵⁾ V květnu až červenci 1376 a v květnu 1378 býval též zástupcem generálních vikářů na soudě.^{55a)}

V soudních aktech generálních vikářů (dále AI) najdeme i případy, kdy se přestupky proti kanonickým předpisům dostaly na forum generálních vikářů a jimi byly trestány.⁵⁶⁾ Týkají se vesměs z doby episkopátu Jana Očka let 1373-76 a pak znovu prvních let vlády Jana z Jenštejna do r. 1382; mimo tyto roky jde o ojedinělé případy. V přímé souvislosti

49) F. T a d r a, Soudní akta konsistoře pražské (dále AI) I-VI, Praha 1893-1900, I. d. s. 99 č. 132 jako rozhodčí spolu s Kunešem z Třebovle 19. VIII. 1374; srov. též zápis z 22. II. 1375, s. 112 č. 19.

50) AI I s. 124 č. 88.

51) Cod. APK I-2, f. 63^v, intitulace a adresa zní: Johannes, dei gracia sanctę Pragensis ecclesie archiepiscopus, apostolice sedis legatus, honorabili viro m. Druzone de Zittavia, baccalario in decretis et plebano ecclesie parrochialis sancti Petri in Insula sub ponte Pragensi, salutem in domino.

52) Srov. svědečné formule AI I; naposledy jako korektor AI I s. 343 č. 111, kdy měl proti němu, Vítovi Žalářníkovi a Huntířovi spor Mikuláš, plebán sv. Kříže menšího v Praze.

53) LC III-IV, s. 80.

54) LC III-IV, s. 191.

55) S Matoušem z Krakova, LC I, s. 143; P o d l a h a, Series, č. 440.

55a) AI I s. 155 č. 49, s. 156 č. 55, s. 160 č. 70 a 72, s. 271 č. 162, s. 299 č. 329.

56) Např. AI I s. 134 č. 140, s. 17 č. 80, s. 66 č. 356, s. 138 č. 158 ad.

s tím je skutečnost, že počínaje r.1377 máme opět doklady činnosti korektora. Instituce korektorova zřejmě od dob Arnošta z Pardubic nezanikla nikdy, ale vedle rychle se rozvíjejícího generálního vikariátu s dosud neujasněně širokou pravomocí stála v pozadí a ve stínu druhé a teprve konzolidování vikářů v pravidelnou, stálou instituci s relativně přesně vymezeným okruhem působnosti, vytvořilo příznivé podmínky i k rozvoji pravidelné činnosti korektora. Je proto nutno sledovat vývoj generálních vikářů, oficialátu a korektorů ve vzájemné souvislosti, přičemž souvislost mezi činností korektorů a oficiálů je nejslabší. Ve vztahu ke generálním vikářům můžeme u obou sledovat upřesnění kompetence a vydělení určitého okruhu působnosti do přednostní, ne-li výhradní sféry jedné nebo druhé instituce; to platí jak ve vztahu generální vikář - oficiál, tak generální vikář - korektor.

M. Druž snad někdy koncem r.1376 z titulu korektora zajal a uvěznil Adama Jakubova, plebána u sv. Jakuba v Kutné Hoře, 13 dní ho spoutaného držel v žaláři a až po slibu ručitelů, kteří mu pak zaplatili 27 kop pražských grošů, propustil Adama, avšak na dva roky ho suspendoval. Adam zákrok proti sobě považoval za neoprávněný a stěžoval si u papežské kurie. Řehoř XI. mu skutečně vyhověl a 25.dubna 1377 nařídil děkanu pasovskému, aby vyhlásil Druzovu exkomunikaci.⁵⁷⁾ O dalších osudech záležitosti nejsme zpraveni, Druž se bezpochyby nějakým způsobem obhájil, protože o něm znovu slyšíme v říjnu téhož roku:⁵⁸⁾ absolvoval tehdy m. Jana Pecníka z exkomunikace a agravace a přijal od něho příslušné přísahy. Než tak učinil, otázal se Pecníka, jestli věří, že má pravomoc ho absolvovat, a teprve po kladné odpovědi k absoluci přistoupil. Důvodem k tomu snad byla nepříliš dávno skončivší exkomunikace samotného Druže, ale rovněž tak skutečnost, že Pecník asi byl exkomunikován jiným soudcem a Druž asi absolvoval v jeho zastoupení, i když v zápise nic takového přímo vyjádřeno není.⁵⁹⁾ O další rok později se s Druzem znovu setkáváme, tentokrát výslovně jako s korektorem:⁶⁰⁾ na-

57) MBV IV, č.1179. Adam si na počinání korektorovo stěžoval následujícím způsobem: Drusso...asserens se correctorem clerici...per...archiepiscopum...deputatum, eundem Adam non convictum de aliquo crimine vel confessum nec suspectum seu etiam diffamatum et alias absque rationabili causa capi turpiter et carceribus mancipari ac in eisdem carceribus cethenis ferreis ligari fecit ipsumque sic captum et ligatum per tredecim dies et ultra detinuit, interim ei diversa tormenta inferendo ac ipsum a dictis carceribus nullatenus noluit relaxare, nisi primo idem Adam sibi ydoneos fideiussiores daret...deinde pref. Drusso predictis non contentus absque aliqua rationabili causa predictum Adam a divinis officiis usque ad duos annos suspendit ac ei quamplurima gravamina et iniurias irrogavit...

58) 21. října 1377, AI I s.231 č.273.

59) Druž se uvádí pouze jménem bez jakéhokoliv titulu: interrogatus per m.Drussone, m.Drusso...absolvit ep.

60) 10. října 1378, AI I s.288 č.258.

řídil vystavit kopii listin Petru, plebánů v Poříčanech; instrument měl poříditi jeho notář Duras, snad Václav.⁶¹⁾

V žádném z těchto případů se neseťkáváme s příčinou korektorova zásahu: Adam Jakubův se výslovně prohlašuje za nevinného jakýmkoliv deliktem nebo jen podezřením a příčinu, která Druze vedla k jeho zatčení úmyslně neuvádí; při zápisech o absoluci nebo nařízení k vystavení instrumentu v soudních aktech důvod původní exkomunikace ani obsah listiny, jež má být opsána, nebývá uveden nikdy. I tak můžeme aspoň konstatovat, že korektorova činnost se skutečně týkala záležitostí trestních a krom toho máme zde prvně fakticky dosvědčeného korektorova písaře. To už ukazuje na určité dlouhodobější trvání korektorovy činnosti.

Prvním korektorem vlády Jana z Jenštejna byl Jakub Václavův z Paběnic; doložen však není hned od počátku Jenštejnovy vlády, byl ustanoven až 26. prosince 1380⁶²⁾ a činný souvisle do r. 1386. V té době se s ním setkáváme ve svědečných formulích zápisů soudních akt, v ojedinělých případech i jako se zástupcem generálního vikáře⁶³⁾ nebo soudcem delegovaným od arcibiskupa.⁶⁴⁾ Jakub z Paběnic začal svou kariéru jako oficiálův notář od r. 1366,⁶⁵⁾ pak prokurátor arcibiskupského dvora; v roce 1372 byl už oltářníkem sv. Petra a Pavla v kostele sv. Mikuláše na Malé Straně a nově byl ustanoven správcem farního kostela v Kopanině;⁶⁶⁾ 21. března 1373 získal na přímluvu Jana Očka provizi na kanonikát sub expectacione prebendae na Vyšehradě,⁶⁷⁾ mezi kanovníky se však neuvádí. Zato byl v letech 1382-86 polovičním prebendářem v pražském kostele.⁶⁸⁾ V r. 1386 vedl spor o farní kostel v Hospozíně⁶⁹⁾ bez známého výsledku.

61) Václav Duras Matějův z Prahy se uvádí v AIA dalších pramenech v letech 1373-92; Nuhliček č. 207.

62) Ustanovovací dekret je opět shodný s oběma předcházejícími a je obsažen v téže rukopise f. 110. Intitulace a adresa: Johannes, dei gracia sancte Pragensis ecclesie archiepiscopus, apostolice sedis legatus, honorabili viro Jacobo de Pabglenicz, custodi et canonico ecclesie Wiasegradensi salutem. J e š o v s k á, Regesta Bohemiae et Moraviae aetatis Venceslai IV. I/1 (1378-1382), Praha 1967, č. 931.

63) Generální vikář Kuneš z Třebovle ho 26. srpna 1381 ustanovil svým zástupcem na soudě na jeden následující den (AI II s. 118 č. 240); soudu předsedá 11. října t. r. (AI II s. 123 č. 272), 30. května 1385 (AI II s. 330 č. 120), 26. června 1385 se uvádí jako locumtenens (AI II s. 334, č. 124).

64) 6. listopadu 1381 arcibiskup svěřil jemu a Kuneši z Třebovle při kartouzského kláštera v Praze a Diviše (AI II s. 126 č. 288).

65) N u h l i č e k, č. 171, K u b í č k o v á, K počátkům, s. 476.

66) LC II, s. 72.

67) MBV IV, č. 654.

Z doby tohoto korektora jsem našla tři zápisy líčící jeho činnost: 28.května 1384 slíbil novoměstský měšťan Jan zaplatit do 14 dnů za Mikuláše, plebána v Německé Libchavě 20 gr. Vítkovi žalávníku "pro visis et literis, quas ex parte domini Jacobi correctoris contra ipsum suis sumptibus destinavit."⁷⁰⁾ Nebudeme myslím daleko od pravdy, přijme-li, že listina, kterou žalávník Vít zaplatil, byla citací; žalávníci citace často vyřizovali.⁷¹⁾ Druhé dva zápisy jsou oba z posledního roku Jakubova korektorství a v obou případech byl korektor nepřítomen, když se předvolaný viník dostavil k jeho výslechu. 23.února 1386 byl jeho zástupcem (locumtenens domini correctoris) m. Vít, žalávník, který se však omezil na to, že Drahníkovi, nájemci farních důchodů ve Světlé, prodloužil termín k příštímú stání,⁷²⁾ zřejmě až by byl korektor osobně přítomen. Podobný účel, totiž zabezpečení se před kontumací, měly i oba zápisy z 28.května 1386.⁷³⁾ Tentokrát neustanovil korektor za sebe žádného zástupce a tak, když se předvolaný Petr, oltářník sv. Zikmunda v Písku, dostavil a nenašel ho, obrátil se ke generálnímu vikáři a před svědky prohlásil, že byl připraven stát korektorovu soudu, byl-li by tento přítomen; své prohlášení opakoval týž den ještě jednou večer. Z mimořádnosti obou zápisů také vyplývá, že o dalších osudech obou delikventů už soudní akta generálních vikářů neinformují; že se sem dostaly oba zápisy v korektorově nepřítomnosti, dokazuje jen, že i nadále sídlili korektoři v arcibiskupově dvoře (jak to výslovně uvádějí Series archiepiscoporum, když mluví o Arnoštově ustanovení korektorů), kde také soudili a všechny záležitosti vyřizovali generální vikáři.

Z doby korektora Václava z Paběnic máme dosvědčeny opět jeho písaře. R.1381 se zmiňuje Albus, notarius correctoris.⁷⁴⁾ S velkou pravděpodobností jde o Mikuláše, řeč. Albus, ze Svídné, r.1381 ještě notáře zcela mladého a na počátku kariéry, jehož uvádění můžeme sledovat v letech 1382-7 v LE a AI, 1391-94 v LC, ale pak, r.1396, přešel do služeb university jako bidellus a nuncius iuratus.⁷⁵⁾ Častěji než Mikuláš Bí-

⁶⁸⁾ LE II č.344, (úplnou citací viz v pozn.84), T o m e k, Dějepis V, s.134.

⁶⁹⁾ AI II s.382 č.159, s.383 č.163, 167

⁷⁰⁾ AI II s.274 č.158.

⁷¹⁾ Posměrně časté jsou i zápisy v AI i soudních listinách: custos carcerum fecit fidei se citavisse...

⁷²⁾ AI II s.359 č.25.

⁷³⁾ AI II s.376 č.117.

⁷⁴⁾ 26.března 1881, AI II s.95 č.109.

lý je jako notář korektorův uváděn jakýsi Ondřej. Jde-li skutečně o stále tutéž osobu, tedy v letech 1385-98. Nikdy není uveden s bližším označením a je tak prakticky nemožné ho s některým notářem ztotožnit. Časově by mohl přijít v úvahu Ondřej z Čelakovic, Ondřej z Lišova, Ondřej Karas, Ondřej Mníšek z Prahy, Ondřej Sviček, Ondřej Hlaven a Ondřej Hostislavův z Prahy,⁷⁶⁾ vyloučíme-li Ondřeje Zabitce jako významného prokurátora a Ondřeje z Lomnice jako pečovníka oficiálova,⁷⁷⁾ kteří by při těchto funkcích těžko byli zastávali poměrně málo významné místo notáře korektora.

Již od konce září 1386 se setkáváme v AI s dalším korektorem, Vojslavem, farářem v Miličíně,⁷⁸⁾ který setrval v tomto úřadě devět let, prokazatelně do r. 1395, tedy do konce vlády Jana z Jenštejna. Rok po jeho nastoupení, na červnové synodě 1387, byla vydána ustanovení týkající se korektorovy činnosti.⁷⁹⁾ Korektor se opět objevuje bez jakéhokoliv odstavce, který by obecně upravoval jeho činnost a který by tak ukazoval na počáteční úpravu funkce.⁸⁰⁾ Nařízení synody z r. 1387 mluví prostě o korektorovi jako o osobě, které mají venkovští děkani oznamovat delikventy svého obvodu, především ty, kteří zanedbávají bohoslužby a propadli exkomunikaci, a dále pak konkubináře, simoniaky, lichváře a ostatní zločinně žijící kleriky.⁸¹⁾ Děkani jsou povinni tyto veřejné delikventy korektorovi oznamovat pod tělesným a peněžním trestem podle rozhodnutí korektora. I v tomto případě se vnucuje srovnání s činností arcijáhnů, kteří měli dohlížet na tytéž delikty;⁸²⁾ avšak korektorovi mají být přestupky nyní již jen děkany (pozoruhodné je, že meziinstanční arcijáhnů je v tomto nařízení zcela vynechána) oznamovány, korektor nemá již sám vizitovat, jak to také odpovídá centrálnímu postavení z nařízení jasně plynoucímu. Činnost arcijáhnů v tuto dobu pokračovala rovněž, též statuta z r. 1387 jim slibují polovinu

75) Loklady uvádí N u h l í š e k, Veřejní notáři, č. 258. Nuhlíček rovněž vztahuje doklad v AI II s. 95 č. 109 na tohoto notáře i když bez vysvětlení nebo upozornění.

76) N u h l í š e k, č. 265 a 272.

77) N u h l í š e k, č. 268, 270, 283, 291, 293, 305, 323.

78) Prvně AI II s. 400 č. 256.

79) H ö f l e r, Concilia, s. 36; k datování srov. mou stať Synody v pražské diecézi v letech 1349-1419, ČsČH XVIII, 1970, s. 134.

80) Pokud by nešlo o základní statuta usákoňující veškeré stávající poměry. Ale právě v provinciálních statutech není ještě korektor nikde zmíněn.

81) H ö f l e r, Concilia, s. 19-20.

82) Např. synodální nařízení z června 1374 opakované doslova i 1377, H ö f l e r, Concilia, s. 16, 22.

pokut těch plebánů, kteří při křtu přijali více než tři kmotry.⁸³⁾

S Vojslavem se v rozmezí let 1386-95 opět setkáváme v AI a LE jako se svědkem, rozhodčím nebo zástupcem generálních vikářů.⁸⁴⁾ Je určitou výjimkou mezi čelnými představiteli duchovenstva své doby; po celou dobu, kdy se s ním můžeme setkat, zůstal miličínským farářem,⁸⁵⁾ toto beneficium nesměnil za jiné ani nezískal nikdy žádnou provizi nebo expektanci. Pouze před r. 1406 mu k hodnosti miličínského faráře přibyla funkce děkana vltavského.⁸⁶⁾

Zprávy o jeho činnosti jako korektora zachycují AI opět jen v případě jeho nepřítomnosti v lednu 1392; tentokrát ustanovil Vojslav svým zástupcem přímo generálního vikáře Jana Kbela, před něho jako locumtenentem domini correctoris byl přiveden Bušek, plebán v Pňovu, a pak Václav, kněz z Pelhřimova, oba při příležitosti svého vyvedení ze žaláře, kdy slíbili dostavit se kdykoliv na písemné vyzvání před Jana Kbela nebo korektora a postavili své ručitele.⁸⁷⁾ Neznámého roku odsoudil Vojslav Václava Klaudíka ze Svojetína, snad pro nějakou krádež, na pranýř.⁸⁸⁾

Ihned po Vojslavovi zaujal místo korektora Ojíf z Domanic a s jeho osobou vstupujeme do doby, kdy o korektorech a jejich činnosti máme nejvíce zpráv; sklonek prvního desetiletí 15. stol. byl jejich zlatou dobou, kdy o jejich činnosti zpravují soudní akta, synodální usnesení i samostatný rukopis z jejich činnosti vzešlý; bohužel, po r.1410 nás všechny tyto prameny opět a definitivně opouštějí.

Ojíf z Domanic byl korektorem v letech 1396 - 1403, od ledna do května 1406 a nakonec znovu r.1410, přišel tedy jako nový muž arcibis-

83) Odstavec De numero patrinorum, H ö f l e r, Concilia, s.22, a statuta moralia, tamtéž, s.16 a opakování s.22.

84) Jan z Pomuka 10. února 1393, AI III s.119 č.53, a spolu s Janem Kbelem mezi 10. listopadem 1394 a 27. srpnem 1395, K. B o r o v ý - A. P o d l a h a, Libri erectionum archidiecesis Pragensis saec.XIV et XV, I-IV, (1350-1407), Pragae 1875-09, 1927 (dále LE), IV, č.569-585.

85) Jeho ustanovení jsem nenašla. Jmenuje se tak již od konce září 1386, AI II, s. 400, č.256.

86) Tak je uváděn v LE V, č.921.

87) 17. a 19. ledna 1392, AI III s.6 č.21 a s.8 č.30. Bušek navíc slíbil dostavit se i k vyzvání arcijáhna kouřimského Vlachníka, v jehož obvodu farnost Pňov ležela (6 km jižně od Poděbrad). Jiný charakter má už ale zápis z 24. ledna 1392 o výjechdu Kreecencia řeč. Křeček Janem Kbelem, který Tadra řadí v rejstříku rovněž mezi zápisy z pravomoci korektorovy. Na začátku zápisu je uveden pouze Jak Kbel bez titulu, avšak zápis končí větou: et dominus Johannes vicarius mandavit, quod coram eo compareat facto prandio. AI III, s.11, č.39.

88) Alespoň pro krádeže byl Klaudík souzen i v letech 1407-9. P o d l a h a, Akta korektorů, s.28.

kupa Olbrama, ale jeho funkce pokračovala i za jeho nástupce. Jako korektor je často uváděn v AI jako svědek, rozhodčí v letech 1396-1403, 26. září t.r. je už olim corrector,⁸⁹⁾ týž rok 28. listopadu je znovu výjimečně prostě corrector.⁹⁰⁾ Začátkem roku 1406 je jím však znovu a až do 21.května t.r. je znovu olim corrector⁹¹⁾ a tak vystupuje v AI do konce jejich zachování. 1. července 1407 se uvádějí vedle sebe Hersso modernus et Ogerius antiquus corrector.⁹²⁾ Herše znovu vystřídal od počátku r.1410 a bezpečné zprávy o něm máme do září t.r.⁹³⁾; tehdy končí pravidelné zapisování do zachovaného svazku korektorských akt.

Stejně jako už často jeho předchůdci zastupoval i Ojíř generální vikáře,⁹⁴⁾ navíc sám byl v lednu 1398 arcibiskupem Olbramem přímo generálním vikářem ustanoven a několik dní nato i pomocníkem oficiálním;⁹⁵⁾ po smrti Olbrama ze Škvorce byl jedním z administrátorů a s koncem této funkce, t.j. zvolením Zbyňka Zajíce, končí i prvé období jeho korektorství.

Stejně jako Vojslav neměl ani Ojíř žádné kapitulní hodnosti, vystřídal ale několik far. Nejprve byl farářem v Žinkovech a 27. ledna 1390 vyměnil tuto faru za Kamenici⁹⁶⁾ a tu sedm let nato za Litice.⁹⁷⁾ Jak dlouho zůstal plebánem tam, není známo. R.1401 vedl s m.Štěpánem ze Seče spor o faru v Řisutech, 18. října se oba dohodli, že faru pronajmou.⁹⁸⁾ Svou další faru v Hobšovicích, získanou opět neznámo kdy, pronajal Janu z Vrapic 9.března 1406,⁹⁹⁾ tehdy již ji chtěl vyměnit za faru v Katušicích. V letech 1408-9 byl oltářníkem sv.Kříže v kostele sv. Jiljí v Praze.¹⁰⁰⁾ Jako poslední jeho farní beneficium se uvá-

89) AI IV, s.257, č.295.

90) AI IV s.294 č.438.

91) AI V s.148 č.549 ad.

92) AI VI s.29 č.121.

93) P o d l a h a, Akta korektorů, s.5, Cod.XX od fol.104 dále.

94) 3.srpna 1396 byl arcibiskupovým zástupcem ustanoveným k přijetí rezignace benefícia Mikuláše Puchníka a novému ustanovení, LC V, s.262-3.

95) AI III s.317 č.25, s.318 č.30.

96) LC III-IV, s.219. Od kdy byl plebánem v Žinkovech, LC nezaznamenaly. Předcházející zápis o tomto kostele je z 10.dubna 1374, kdy byl ustanoven Ondřej z Předslavi.

97) 22. června 1397. LC V, s.288.

98) AI IV s.51 č.141.

99) AI V s.63 č.236.

100) 21.října 1409 na oltářnictví rezignoval. LC VI, s. 276. T o m e k, Dějepis V, s.163.

dí Kostelec n.Labem minimálně od r.1410¹⁰¹⁾ do července 1415, kdy Ojíř zemřel.¹⁰²⁾ V pražském kostele držel pouze oltářnictví sv. Doroty v letech 1399-1407.¹⁰³⁾

Jelikož měl Ojíř tak blízko k celému prostředí AI, najdeme právě v nich mnohem více zápisů ukazujících jeho činnost, než tomu bylo doposud. Tak je to už před Ojířovým jmenováním generálním vikářem. 26. října 1396 svěřil Ojířovi Mikuláš Puchník vynešení rozsudku a vše k tomu potřebné na základě vyšetření podniknutého Jaroslavem z Pořešína a Jiřím Borou. Ačkoliv se v zápise uvádí jen, že Puchník "...commisit ... Ogerio correctori cleri diocesis Pragensis", šlo o spor o blíže neurčený kostel sv. Martina,¹⁰⁴⁾ nelze zřejmě tento rozsudek přičíst Ojířovi jako korektorovi, ale jako zástupci generálního vikáře; tak vysvětlíme vikářskou delegaci i to, že má korektor rozhodovat spor o beneficium, nejčastější záležitost generálních vikářů.

27. března 1397 učinil korektor Ojíř nařízení týkající se brevíře náležejícího původně Henslinu Klaudovu, oltářníku v pražském kostele; brevír se po několikeré změně majitele dostal do rukou Svatoslava, kněze z Vyšehradu.¹⁰⁵⁾ Podobného obsahu je případ z 22.zář 1402, kdy Mikuláš, plebán v Libiši, slíbil do roka nahradit knihu kázání, která patřila jeho kostelu a kterou odcizil; kdyby ji nezískal zpět, slíbil zaplatit 2 kopy grošů na koupení nové.¹⁰⁶⁾ Dále víme, že v přibližně tutéž dobu korektor pohnal před svůj soud Prokopa, plebána sv.Mikuláše v hradeckém předměstí. Když se Prokop 8.dubna dostavil a korektora nezastihl (to však není v zápise výslovně uvedeno) a neměl citaci s sebou, prodloužil mu generální vikář Mikuláš Puchník termín až do 5.května.¹⁰⁷⁾ Už po svém jmenování generálním vikářem avšak z pravomoci korektorovy určil Ojíř trest Václavu ze Sedlčan, který, již ženatý, přijal v Římě všechna vyšší svěcení.¹⁰⁸⁾ Zápis v AI je v tomto případě vypsaním všech bodů rozsudku, aniž by formu rozsudku měl, formálně je

101) Jako plebán v kostelci se jmenuje v zápisech z r.1410 v Cod.XX, P o d l a h a , Akta korektorů s.5.

102) 2.srpna 1415 byla fara, uprázdněná Ojířovou smrtí, znovu obsazena. LC VII, s.167.

103) T o m e k, Dějepis V, s. 138, ale oltářníkem jmenován již v LE VI, č. 66 k 29. říjnu 1399.

104) AI III, s.211 č.171.

105) AI III s.246 č.78.

106) AI IV s.162 č.321.

107) AI III s.250 č.93.

108) AI IV s.392 č.270.

to zapsání ústního nařízení korektora (dominus corrector mandavit, ut...). Mezi svědky je příznačně uveden žalářník Bricek. Oficiálem byl exkomunikován pro nezaplacení 6 kop bez 2 gr. Janu Pokovi, mistru arcibiskupské kuchyně, Mořic z Hradiště u Olomouce; exkomunikace byla též zapsána v oficiálních aktech. Na Pokovu žádost byl pak 7. dubna 1403 absolvován, ale s podmínkou, nezaplatí-li, že upadne znovu do těchže trestů, které "...dominus Ogerius corrector ...reinduxit in hiis scriptis."¹⁰⁹⁾ Snad tuto absoluci vynesl korektor ze své pravomoci korektorské: absoluce podobného typu v AI neuvádějí vikáře soudu předsedajícího a bývají zařazeny mezi zápisy, kdy jím byl generální vikář Adam,¹¹⁰⁾ takže faktická změna byla příčinou zapsání Ojířova jména a titulu. Bezpečné rozlišení zápisů z rozhodnutí Ojíře-generálního vikáře a Ojíře-korektora je zvláště koncem r. 1402 a začátkem r. 1403 neobyčejně svízelné a nepřilíš jisté. K opačnému názoru, že totiž rozhodoval Ojíř-generální vikář přesto, že je u jeho jména uveden pouze titul korektora, se přikláním v dalších dvou skupinách případů. Po výsledku Mikuláše Michalova týkajícího se jeho kázání a dalších nesrovnalostí při bohoslužbách, slíbil tento coram domino correctore nesestavovat po dva roky kázání z vlastní hlavy.¹¹¹⁾ Slib nedodržel a byl proto exkomunikován. 15. února 1403 ho korektor absolvoval a současně suspendoval z kazatelského úřadu na dva roky.¹¹²⁾ Po této lhůtě měl Mikuláš přijít na zkoušku a byl-li by shledán způsobilým znovu kázat, bude mu to dovoleno "per ipsum [Ogerium] vel alios in spiritualibus vicarios". Ale za Mikuláše se přimluvila norimberská purkraběnka, takže mu již 7. dubna Ojíř kázání povolil, zprvu na zkoušku na týden. Ve všech těchto dalších zápisech jedná už vždy jen Ojíř-korektor, přesto ono vel alios in spiritualibus vicarios ukazuje příliš jasně na to, že i Ojíř vyslychal atd. jako generální vikář a titul korektor byl běžně užíván pro jeho rozlišení od ostatních.

Tak je tomu asi i v zápise z 30. října 1402, kdy Ojíř korektor nařídil dát absoluci Peregrinu, plebánu ve Šlapanově, po tom, kdy odevzdal za něho Jan Kardinál, správce školy sv. Jiljí, dlužné peníze.¹¹³⁾ Stejný je případ absoluce Petry Mučkovy z Pražského hradu z téhož dne.¹¹⁴⁾ Ve všech těchto případech je Ojíř současně administrátorem a i když se zřejmě rozlišení běžných funkcí zachovávalo uvnitř adminis-

109) AI IV, s. 219, č. 127.

110) Např. AI IV, s. 321, č. 62.

111) AI IV, s. 128, č. 161 z 19. května a 2. června 1402.

112) AI IV, s. 193, č. 29 zápisy z 6. února, 15. února, 7. dubna a 1. května 1403.

113) AI IV, s. 176, č. 371.

trátorského sboru, zvláště byli-li administrátory čelní představitelé správy posledního arcibiskupa, určitou nivelizující tendenci zde přesto musíme předpokládat. Konečně v jiném zápise opět z téhož dne je Ojív titulován jako korektor a administrátor,¹¹⁵⁾ a tři dny dříve "corrector vicarius"¹¹⁶⁾ atd; naopak pouze s titulem korektora ustanovil Ojív 23. listopadu 1402 faráře,¹¹⁷⁾ což nutně nedělal jako korektor, ale jako generální vikář.

Přesto, že jsme takto vyloučili značnou část zápisů, v nichž nominálně rozhoduje Ojív korektor, nemůžeme pochybovat, že Ojív samostatnou činnost korektora vyvíjel. Jeho vyšetřování a rozhodování byla v tuto dobu již bezpečně zapisována do samostatných úředních svazků. Zachovány nejsou, a zmínku o nich, alespoň takovou, která by se vztahovala bezpečně k tomuto prvému období Ojířova korektorování,¹¹⁸⁾ jsem našla pouze jedinou, avšak průkaznou. Z 9. března 1402 je výrok Jana Kbela, Bohuslava z Krnova, děkana pražské kapituly, a Ojíře korektora jako soudců delegovaných od arcibiskupa Olbrama ve sporu větších a menších mansionářů.¹¹⁹⁾ V něm najdeme větu: "item de illis duobus, qui propter scandala et excessus inscripti fuerunt actis correctoris, pronunciamus...". V korektorových aktech tedy byly zapsány přestupky obou provinilých mansionářů, pravděpodobně ve formě výslechu. Zápis celého výroku má v rukopise sboru mansionářů nadpis: "excerptum de actis Ogerzonis contra mansionarios" a za listinou je další přípisek říkající, že "ex actis domini correctoris per me Benesium notarium exscriptum". Víme-li, že výpisy z úředních knih pořizovali obvykle písaři pověřeni nebo odpovědní za jejich vedení, můžeme předpokládat, že písař Beneš byl písařem korektorovým a to tím spíše, že jakýsi Beneš je zmiňován jako notář korektora Herše 12. července 1406;¹²⁰⁾ jde pravděpodobně o tutéž osobu, jinak máme pro první období Ojířova korektorství dosvědčeno jeho notáře pouze na začátku, v květnu 1398,¹²¹⁾ kdy je jím ještě

114) AI IV, s.176, č.370; žena mu odevzdala jako zástavu na dluh nějaké šaty, zápis pojišťuje Ojíře pro případ jejich ukradení, že by tak bylo na škodu Petry a ne korektora.

115) AI IV, s.176, č.369.

116) AI IV, s.175, č.365.

117) AI IV, s.183, č.395.

118) Další zmínky o aktech, "registrech" Ojířových přináší akta korektorů z let 1407-1410, ale zde není jisté, ke kterému období Ojířova korektorování se vztahují, pravděpodobněji je až rok 1406.

119) Dobner, Monumenta III, s.419 podle rukopisu UK XII F 2.

120) AI V, s.193, č.750, srov.dále.

121) Jako notář Ojířův v AI III, s.338, č.109.

notář Ondřej, činný ve službách korektorů od r. 1385. Kromě písaře je zmiňován i Ojífův familiáris Jaroslav.¹²²⁾

Dříve než přejdeme k druhému období, kdy byl Ojíf korektorem, zmíníme se alespoň o těch mužích, kteří se v této funkci vyskytují na začátku vlády Zbyňka Zajíce, případně o zmínkách o korektorech z této doby vůbec. Ještě v době, kdy byl korektorem bezpečně Ojíf, 30. října 1402, je v jednom případě zmiňován jako korektor kleru i Jakub, správce školy u sv. Kříže.¹²³⁾ Je to však zmínka jediná a týž den uvádí týž pramen i korektora Ojífe. Nic bližšího se mi o Jakubovi nepodařilo zjistit.

Zbyněk Zajíc z Hazmburka neustanovil svým korektorem toho, kdo tuto funkci zastával za jeho předchůdce, ale vybral si asi jiného z dosavadních administrátorů, m. Adama u Nežetic; tak jako Ojíf se dostal do popředí za Olbrama ze Škvorce, Zbyněk Zajíc uvedl na čelné místo své správy Adama. Adam z Nežetic alespoň jako "administrátor aut corrector cleri diocesis Pragensis pro tunc existens"¹²⁴⁾ je rozhodující osobou, ke které se obracejí dva pražští měšťané se zárukou za kněze Alberta z Rakovníka, o kterém se říká, že zabil rakovnického měšťana, pro případ, že by na Alberta někdo u Adama žaloval. Chtěli-li by ale Adam proti Albertovi zasáhnout ex officio, slibují ručitelé Alberta do tří dnů postavit k jeho soudu. Případ nevybočuje z obvyklých mezí doložených o několik let později v korektorských aktech. Avšak kromě tohoto případu není Adam z Nežetic nikde jinde jako korektor uváděn.¹²⁵⁾

Brzy po nastoupení vlády Zbyňka Zajíce z Hazmburka máme od episkopátu Jana z Jenštejna opět prvně zachovány zmínky o korektorech v synodálních statutech. Ani nyní to nejsou souhrnné odstavce o jejich povinnostech, ale roztroušené údaje o tom, v kterých záležitostech se mají nižší složky duchovenstva ke korektorovi, lépe korektorům, neboť Zbyňkova statuta zásadně užívají plurálu, obracet. V usnesení synody z 15. června 1404, které opakuje základní body církevních ustanovení, přikazuje prvý odstavec, jak bylo ve statutech obvyklé, aby každý klerik měl vlastní opis statut; nebude-li je někdo mít, ukládá se arcijáhnům "correccionem de talibus committetur correctoribus Pragensibus".¹²⁶⁾ Dále se ukládá děkanům oznamovat korektorům konkubináře, si-

122) Jaroslav de.. 6. prosince 1396, AI III, s.220, č.205.

123) AI IV, s.176, č.372.

124) AI IV, s.256, č.291.

125) Je to do značné míry způsobeno mezerou v zachování soudních akt, z kterých lze čerpat nejvíce zpráv.

126) R. S t e j s k a 1, Arcibiskup Zbyněk Zajíc z Hasenburka a jeho první statuta synodální z r.1403 a 1404, ČKD 1913, s.34, kde je i následující odstavec.

moniačky, lichváře a jiné nepořádně žijící kleriky (odst.13) a konečně korektorům mají venkovští děkanové oznamovat všechny závady, které by zjistili při vizitacích far svých obvodů (čl.20).

Říjnová synoda následujícího roku 1406 má ustanovení obsahově obdobné s nařízením synody z r.1387, i když zřejmě nejde o převzetí staršího ustanovení, stylizace je příliš odchylná. Ukládá se všem děkanům a plebánům, aby oznamovali korektorům konkubináře, lichváře a ostatní zločinně žijící kleriky (nejsou přímo uvedeni simoniaci jako r.1404), kteří budou podle rozhodnutí korektora potrestáni vězením nebo peněžním trestem.¹²⁷⁾ Instituce korektorů je tak v normativních písemnostech pravidelnou součástí centrální diecézní správy s relativně přesně vymezeným okruhem trestní pravomoci. Prvé desetiletí 15.stol. nám pak dává dostatečnou možnost taková základní teoretická pravidla porovnat se skutečnou praxí korektorovy činnosti.

Počátkem r.1406 do května t.r. byl znovu pražským korektorem Ojří z Domanic. Na něho se tedy vztahuje zmínka v zápise AI, kdy bylo arcibiskupem nařízeno Janu, plebánů v Benešově, po předcházejícím výsledku o životě a chování kněze Jaroslava z Benešova, aby se dostavil "coram domino archiepiscopo aut ipso absente coram domino correctore".¹²⁸⁾ Že výsledkem vedl arcibiskup sám, jistě nebylo běžnou věcí, proto je charakteristické, že pro případ jeho nepřítomnosti je přímo určen korektor, který má dále vyšetřovat. To může být příčinou, proč v AI není již další zápis týkající se této záležitosti. Rovněž Ojříovi se zavázal Valentin, plebán v Srbči, že přerušil styky s jakousi ženou.¹²⁹⁾

I za svého druhého korektorství vedl Ojří zápisy o svých vyšetřováních. Odkazuje na ně zmínka v Cod.XX, archívu pražské kapituly, podle níž "in registro domini Ogerii correctoris predecessoris" byla zapsána vyšetřování plebána Vojslava z Libře.¹³⁰⁾ Na tytéž Ojříovy zápisy se podle časového údaje vztahuje záznam, že ve sporu o farní kostel ve Vodňanech předložil prokurátor jedné ze stran akta sporu před Adamem z Nežetic "et quasdam scripturas ex registris domini correctoris cleri civitatis et diocesis Pragensis ad causam presentem facientes."¹³¹⁾ Byl-li výpis z korektorových zápisů pořízen za tím účelem, aby sloužil jako důkaz při sporu na církevním soudě, znamená to zároveň, že korek-

127) H ö f l e r, Concilia, s.50, K datování synody srov.ČaČH XVIII, 1970, s.139.

128) 18. února 1406. AI V, s.34, č.143.

129) P o d l a h a, Akta korektorů, s.11.

130) P o d l a h a, Akta korektorů, s.5.

131) Zápis v AI V, s.155 z 2.června 1406. Spor o farní kostel ve Vodňanech se táhl od 19. února do 6. srpna 1406, AI V, s.39, č.158 a s.202, č.801.

torovy zápisy nebyly zápisy pomocného charakteru, ale že to byly veřejné knihy, které měly veřejnou právní platnost jak samy, tak výpisy z nich (scriptura, nikoliv např. instrument jako opis ověřený). Výpis měl pravděpodobně formu, jakou naznačuje výše zmiňovaný výpis z Ojířových akt pro mansionáře: prostý opis s podpisem písaře, který ho pořídil, spolu s uvedením písemnosti, odkud opis pochází.

Od června 1406 byl Ojíř vystřídán ve funkci korektora m. Herešem. V době, kdy se korektorem stal, byl Hereš oltářníkem Božího Těla v kostele sv. Haštala v Praze.¹³²⁾ V AI se s ním setkáváme jako se svědkem, rozhodčím nebo prokurátorem rovněž od června 1406. V několika případech je též stranou na soudě; tak 27. srpna 1406 mu odkázal Vojtěch, plebán v Osečné, 20 kop gr.¹³³⁾ 27. října půjčil Hereš Janu, plebánu v Kolevčích, misál nebo breviář a Jan ho na požádání korektorovo slíbil vrátit.¹³⁴⁾ V lednu 1410 končí jeho funkce korektora a na jeho místo nastupuje znovu, již po třetí, Ojíř. Důvodem, proč Hereš z veřejného života odešel, byla asi jeho oční nemoc, pro ni se alespoň nemohl po dvakrát dostavit k soudu ve svém sporu s iluminátorem Janem v květnu 1410.¹³⁵⁾

Za korektora Hereše byl, jak svorně říkají oba původní nadpisy kodexu,¹³⁶⁾ pořizen a založen jediný dodnes zachovaný svazek vlastních úředních písemností pražského korektora. Zde se ho pokusíme využít především pro poznání konkrétní pravomoci korektorovy, charakteru této instituce a jejího poměru k ostatním složkám soudní správy diecéze. Rukopis byl především po obsahové stránce zpřístupněn Antonínem Podlahou¹³⁷⁾ formou pečlivých a detailních parafrází zápisů (které se mnohdy blíží doslovnému překladu) řazených tematicky podle druhů vyšetřovaných deliktů bez ohledu na faktické pořadí zápisů v rukopise. To bylo dáno účelem publikace: ukázat na základě rukopisu v detailech star

132) Od r. 1403. T o m e k, Dejepis V, s. 169.

133) AI V, s. 207, č. 834.

134) V zápise je jednou librum missalis, po druhé librum viatici. AI V, s. 252, č. 995.

135) P o d l a h a, Akta korektorů, s. 52.

136) Na multém foliu: Acta correctoria presbiterorum comparata per honorabilem virum dominum Heresonem, protunc correctorem cleri de anno domini Millesimo Quadringentesimo septimo et inceptum est in eisdem notari in mense februario et infra. Na fol. 78^v: Acta correctoria furum, latronum et sacrilegorum, comparata per honorabilem dominum Heresonem, protunc cleri correctorem, et inceptum est in eisdem notari anno domini Millesimo quadringentesimo septimo in mense februario et infra per Wenceslaum de Kralowicz notarium publicum. Na fol. 113^v je pak další nápis: anno domini M^oCCCC^o X^o acta acticata tempore honorabilis viri domini Ogerii correctoris etc.

137) Ant. P o d l a h a, Akta korektorů duchovenstva diecése pražské z let 1407-1410, Editiones archivii et bibliothecae s.f. metropolitani capituli Pragensis XVI, Pragae 1921.

českého duchovenstva z té nejhorší stránky a tím přispět k jeho ospravedlnění.¹³⁹⁾

Synodální nařízení výslovně určovalo, že se korektorům mají oznamovat konkubináři, simoniaci a lichváři, ti, kteří nemají statuta a obecně všichni pohoršlivě žijící klerici. Praxe se pak řídila faktickými potřebami v tomto okruhu, takže škála deliktů, kterými se korektori zabývali, byla mnohem pestřejší.¹⁴⁰⁾ Na prvním místě jak v nařízení tak ve skutečnosti co do počtu případů bylo stíhání konkubinářů se všemi odstíny od podezření padnuvšího na pletbána pro hospodyně po mnohaleté soužití s některou ženou a vychovávání vlastních dětí na faře. K tomuto nejčastějšímu případu se řadí další přestupky proti nařízením regulujícím osobní život duchovních: proti zákazu her v kostky především v krčmách, návštěvě krčem vůbec, zúčastnění se veřejných zpěvů a tanců, pitek, nočních toulek a hádek, nošení zbraní, provozování světských zaměstnání ap.; jednotlivých případů je proti prvé velké skupině mnohem méně.

Korektorova pravomoc se dosud, jak plyne už z podstaty věci, vztahovala pouze na kleriky. Naproti tomu se ve výjimečných případech mohli před jeho forum dostat i laici, pokud se provinili veřejnými krádežemi a loupežemi. Tak tomu bylo u laika Jana řeč. Kovář, syna Vaňka, sládka z Dobrušky, který se zúčastňoval se skupinou několika kněží a kleriků přepadávání na cestách a vylupování kostelů;¹⁴¹⁾ je to jediný případ, kdy korektor odsoudil laika, a nepochybně k tomu došlo proto, že byla zadržena a souzena celá skupina lapků najednou. Stíhání krádeží a loupeží je po konkubinátu nejčastějším proviněním, proti němuž korektor zasahoval. Ojediněle se najde v rukopise i záznam o vrácení zadržovaných ukradených věcí původnímu majiteli; většinou šlo o knihy nebo bohoslužebné nářadí.

Dalším obecným proviněním v korektorových aktech jsou zranění a zabití, kterého se dopustil některý klerik. Spory tohoto druhu se udržují v AI na stále stejné výši. Korektor soudil v období 1407-10 celkem 8 případů, tedy méně než generální vikáři. Pouze jednou jednalo se přitom o spor mezi zraněnými a těmi, kdo je zranili,¹⁴²⁾ ve všech ostatních případech byl viník zadržen zřejmě hned po činu nebo světskou mo-

139) Srov. závěr publikace, s.53-54.

140) Následující přehled je schematicky zpracován podle Podlahových Akt, na která souhrnně odkazují.

141) P o d l a h a, Akta korektorů, s.24.

142) Kněz Václav, nájemce v Železně, a klerik Bruno, zvoník v Železně, proti Peškovi a Vaňkovi z Unhoště v únoru 1410, fol.120^r, 121^r, 122, 124, P o d l a h a, Akta korektorů, s.33.

ci předán korektorovi; ten soudil ve veřejném zájmu a nikoliv v soukromém sporu. To je myslím hlavní rozdíl mezi kompetencí generálních vikářů a korektora pokud jde o tuto kauzu.

Třetím okruhem deliktů, kam zasahovala trestní pravomoc korektora, bylo to, co lze volněji shrnout pod širší pojem přečinů proti řádné duchovní správě: sem bych zařadila ony simoniaky statut, s nimiž se však v aktech setkáváme jen výjimečně a pouze ve formě vymáhání peněz nebo vůbec poplatků za zpovědi,¹⁴³⁾ dále obvinění z vyzrazení zpovědního tajemství, z rozličných nepořádků při bohoslužbách, z neznalosti základních modliteb, nezachovávání rezidence, zcizení kostelního majetku, povinnosti modlit se brevíř, černokněžnictví, vymítání démonů, pomluv nebo neoprávněných učeních při kázání a p. Všechno to jsou jednotlivé případy stejně jako mimořádně přísný trest za neoprávněný výkon kněžského úřadu.¹⁴⁴⁾ Stíhání lichvářů, nařízené ve statutech, je v aktech dosvědčeno pouze v jednom případě,¹⁴⁵⁾ vyšetřování klerika, který by neměl statuta ani jednou. Naopak se vyskytnou jednotlivé další přestupky, jako falšování listiny,¹⁴⁶⁾ postih plebána za to, že nemá pečetidlo a nenavštěvuje schůzky duchovenstva.¹⁴⁷⁾

Stíhání těchto deliktů, které korektor prováděl z moci svého úřadu, ne na základě soukromých žalob, tvořilo hlavní náplň jeho činnosti a zápisy o tom jsou podstatnou složkou Cod. XX. Ale tam jsou i zápisy zcela jiného typu, s jakými se běžně setkáváme v AI i v aktech oficiálových. Především přiznání peněžního nebo jiného dluhu mezi kleriky i laiky. Jejich forma je v podstatě shodná jako dlužních zápisů v AI, závažnější je pouze rozdíl v sankci: zatím co zápisy v AI zaručují vrácení dluhu pohrůžkou exkomunikace, v aktech korektorových přichází vedle této i pohrůžka žaláře. V některých případech se jistě dostaly dlužní zápisy do tohoto rukopisu s osobou korektora jako rozhodčího, ale zdaleka ne všechny je možno tímto způsobem vysvětlit. Jediným vysvětlením je to, že korektorova akta byla stejně jako oficiálova a soudní akta veřejnými knihami (vzpomeňme, že výpisy z nich stačily k soudnímu důkazu) i když vzhledem k časově poslednímu prosazení se této instituce počteně malé a s pravomocí poměrně úzce specializovanou, nenabýly již nikdy významu oněch prvých dvou. Ani dlužních zápisů v nich není tolik,

143) P o d l a h a, Akta korektorů, s.38, 41, celkem třikrát.

144) Jednu hodinu na pranýř, 10 let vězení a vypovězení z diecéze na doživotí. P o d l a h a, Akta korektorů, s.40 k 4.dubnu 1408.

145) P o d l a h a, Akta korektorů, s.40 k 4.dubnu 1408.

146) P o d l a h a, Akta korektorů, s.40 k 18.březnu 1407.

147) P o d l a h a, Akta korektorů, s.16 k 26.září 1407.

co v ostatních knihách, a k jejich zapsání do akt korektorových jistě přispělo stejné sídlo korektora i generálního vikariátu i kvanta záležitostí písemně projednávaných generálními vikáři.

Kromě dlužních závazků obsahují korektorova akta i další skupinu "nepatřičných" zápisů - spory. Rozhodnout, proč se sporné záležitosti dostaly před korektora, je možné jen případ od případu. Jednoduchá je situace tam, kde byl korektor jakýmkoliv způsobem na sporu osobně zainteresován, ať už tím, že mu měla připadnout třetina pokut při porušení dohody¹⁴⁸⁾ nebo tím, že byl sám rozhodčím,¹⁴⁹⁾ prokurátorem,¹⁵⁰⁾ soudcem, kterého si strany zvolily,¹⁵¹⁾ nebo zprostředkoval smírčí rozhodnutí,¹⁵²⁾ případně měl ev. ustanovit superarbitra.¹⁵³⁾ Už z tohoto výčtu je patrné, že většinou nešlo o kanonický proces, ale o spor končící smírem nebo rozhodčím výrokem. Většina zápisů o sporech mezi soukromými osobami je právě dohoda o rozhodčím (v deseti případech¹⁵⁴⁾) nebo arbitrovo rozhodnutí a smír stran (v šesti případech¹⁵⁵⁾), aniž by se přitom dal zjistit vztah takových případů ke korektorovi a jeho foru. Zde působily asi tytéž tendence jako při dlužních zápisech přesunutých do akt korektorových, snad i určité, dnes ovšem nepostřehnutelné osobní vztahy.

Zápisů ze skutečného kanonického procesu je nakonec velmi málo: dvakrát je to ustanovení prokurátora ve sporu,¹⁵⁶⁾ dvakrát stanovení

148) Fol. 38^r ve sporu Dominika, plebána v Kozmicích, s jeho bývalým nájemcem Křížem z 13. března 1408. Snad byl v tomto sporu rozhodčím korektorův notář; uvádí se jako Václav, olim notarius tabularum terre. Místopisářem desk byl v letech 1384-91 Václav z Kralovic a notář téhož jména byl v r. 1407, maximálně do května 1408, notářem korektora Herše.

149) 29. dubna 1408 mezi Divišem, opatem břevnovským, a knězem Václavem, nájemcem v Pálecce, (f. 41v), 24. května 1408 mezi Děťichem, větším mansionářem u sv. Víta, a Mikulášem, menším služebníkem kaple Všech svatých (f. 45v), 31. srpna 1408 mezi knězem Janem řeč. Němec z Olomouce a Markétou z Prahy (f. 54v).

150) 5. října 1408 byl Hereš prokurátorem pražského měšťana Hanuška z Dlouhé ulice a uzavřel za něj úmluvu o dluh s Janem z Újezdce, notářem zemských desk, a Janem, plebánem v Pozořicích (f. 59v).

151) 18. února 1407 Mikuláš, plebán v Lochovicích, a Mořic, hajný z Bezděkova, f. 3r.

152) 2. dubna 1410 mezi Oldřichem, plebánem sv. Petra na Poříčí, a Jakubem, bývalým kazatelem tamtéž, f. 123r. 19. května 1410 mezi knězem Petrem u Maštova a Janem, plebánem v Maštově, f. 125v.

153) 25. února 1407 mezi Janem, nájemcem v B. dčl, a klerikem Janem z Kovár, jeho bratry Machem a Hanušem, f. 2r.

154) Fol. 39v, 23r, 41r, 48r, 54r, 65v, 66v, 103r, 104v, 125v.

155) Fol. 1r, 48r, 66v, 78v, 125v, 112r.

156) 17. února 1410, f. 121r a 7. dubna 1410, f. 123v.

termínů¹⁵⁷⁾ a rozkaz dostavit se ke korektorovi na každé předvolání¹⁵⁸⁾. Je příznačné, že v obou posledních případech najdeme jiné zápisy o témže sporu v AI. Formou kanonického procesu hájil také Michael de Causis svou pověst původně před arcibiskupem Zbyňkem, ten pak delegoval místo sebe Jana Kbelu, generálního vikáře, Mikuláše Zeisselmeistera, oficiála, a Hereše, korektora, tedy své tři nejvyšší soudce, ke všemu dalšímu řízení.¹⁵⁹⁾ Konečně v korektorových aktech najdeme i dva zápisy ze sporu o farní beneficium. Jde ale o faru v Bystřici v olomoucké diecézi, tedy mimo přímou kompetenci pražských generálních vikářů. Korektor si uchažeče Františka předvolal a na žádost papežského auditora ho vyzval, aby předložil všechny listiny týkající se sporu.¹⁶⁰⁾ Korektor tedy spor ne soudil, ale byl nejspíše prostředníkem místního vyšetření sporu vedeného už u papežské kurie. Následující kontumace a agravace vynešená korektorem byly už jen nutným důsledkem toho, že se František po předvolání nedostavil.

Můžeme tedy uzavřít, že skutečně sporných zápisů je v aktech korektorových minimálně, jsou buď vázány na zvláštní pověření korektorovo nebo korespondují se zápisy v AI. Rozsuzování soukromých sporů nepatřilo do kompetence korektora, ta byla zásadně vymezena trestním soudnictvím. Vedle toho, i když v mnohem menší míře než u ostatních soudců arcibiskupových, bylo jeho forum a jeho knihy využívány k pojištění soukromých nesporných záležitostí, které nějak souvisely s korektorovou pravomocí nebo osobou, především pro zapisování dlužních úpisů a rozhodčích výroků.

V základní trestněprávní oblasti se setkáme v korektorových aktech s několika typy zápisů, které se, přizpůsobeny různě velké obsahové bohatosti, stále opakují. Formální části zápisů jsou velmi stručné a poměrně proměnlivé co do své stavby. Především jsou to výsledky viníků

157) 1. prosince 1407, f. 32v ve při Václava, klerika z Alběnic, s Tomášem, klerikem z Běhuše, srov. AI VI, s. 191, č. 236. R. 1410 mezi Janem, plebánem v Pálči, a Václavem, bývalým nájemníkem tamtéž, f. 130r.

158) Václav z Bitýšky s Janem Hanušem z Modřic 11. října 1407, f. 23v; srov. AI VI, s. 118, č. 459 je smír mezi oběma stranami z 5. listopadu 1407 s odkazem na předcházející jednání před korektorem, Hereš je též mezi svědky smíru v AI. Ale přesto byl Jan z Modřice korektorem zajat, alespoň slibuje 20. března 1408 Janu Kbelovi, že se za zajetí nebude mstít a své nároky proti Václavu z Bitýšky bude hájit jen před arcibiskupskými soudci. Kbel ho též zprostil všech závazků před ním a před korektorem. AI VI, s. 221, č. 186.

159) Zápisy z 30. července 1407 a 4. srpna 1407 na f. 17v, 18r, 23. října 1407 (f. 25v), 29. října (f. 27r), listopadu (f. 31r), 1. prosince 1407 (f. 32r), 27. prosince 1407 (f. 33r), 20. ledna 1408 (f. 35r). Srov. též P o d l a h a, Akta korektorů, s. 47-48. Korektor Hereš se právě v tomto procesu nejvíce exponoval.

160) 19. října 1407 (f. 24r), 25. října (f. 26r), 29. října (f. 27r), 26. listopadu (f. 31r). P o d l a h a, Akta korektorů, s. 50.

kteřé u prostších případů připojují hned korektorovo nařizení. Na prvním místě uvádí datování, dále vlastní výslech - *Hersso...interrogavit NN, utrum...respondit. Ibidem mandatum est eidem NN, quod...sub pena...qui omni et singula facere promisit sub penis antedictis, presentibus...* Otázky korektorem kladené bývají velmi obsáhlé a obsahují prakticky celou žalobu. U závažných případů, hlavně u loupeží, je formální stavba výslechu bohatší a zachycuje úplněji celý postup: *die...Hersso...sedens pro tribunali mandavit emití ad sui presenciam de carceribus seu pena carcerali NN, per iuramentum ad sancta dei ewangelia et imaginem crucifixi domini nostri Jesu Christi personaliter prestitum iuravit dicere veritatem ad interrogata et ibidem requisivit ipsum, utrum...* Řidší jsou výslechy svědků, které v úvodu zdůrazňují, že NN nullius parte consanguineus nec affinis interrogatus, an...respondit...

Vedle nařizení korektorových spojených přímo s výslechem jsou mnohá nařizení zapsána samostatně. Svou stavbou jsou opět velmi prostá: *anno...Hersso...domino NN citato et in sui presenciam comparenti mandavit, ut...sub penis...qui omnia...presentibus...; nebo: anno...Hersso...ne pro tribunali sedente dominus NN citatus coram ipso domino correctore et ibidem accepit in mandatis, ut...sub pena...que omnia...presentibus.* Stejně formy mají i nařizení po propuštění ze žaláře, k nimž se pojívá i slib propuštěného nemstít se těm, kdo ho zajali ap.

Tak jediným zápisem, který pravidelně, alespoň opět u významných případů, zvl. loupeží, má ustálenou formu, jsou korektorovy rozsudky. Bývají též psány zvláště výrazným písmem, minuskulou přecházející v basterdu velkých tvarů, takže i na prvý pohled kontrastuje s běžnou kurzívou všech ostatních zápisů. Zní: *Christi nomine invocato pro tribunali sedentes ipsum solum pre oculis habentes per hanc nostram sentenciam diffinitivam, quam ferrimus in hiis scriptis pronunciamus, declaramus prefatum NN... (následuje vypsání trestu)... Moderacionem nostre pene predicto domino nostro archiepiscopo aut suis successoribus et nobis specialiter reservamus.* Následující datovací formule: *lata et lecta est hec sententia per dominum correctorem...presentibus...* je už vždy psána opět běžnou kurzívou. Forma rozsudku se tedy shoduje u všech soudců té doby.

Všechny typy zápisů se mění od r. 1410, od opětného nastoupení Ojíře jako korektora, pouze však v tom, že místo dosavadní objektivní nastupuje subjektivní stylizace: *coram nobis Ogerio.*¹⁶¹⁾

U několika zápisů výše zmíněných byly již naznačeny styčné body

¹⁶¹⁾ F.114r bylo původně napsáno: *...mag. dominus Ogerius*, pak též písař prvá dvě slova škrtnl a nadepsal *nos* - zřejmě byl zvyklý na objektivní stylizování zápisů a subjektivní styl byl asi požadavkem přímo Ojíře. Je to podivné, protože Ojíř, i jako generální vikář přicházel do styku pravidelně se zápisem objektivně stylizovanými.

činnosti generálních vikářů s korektorovou. Takových případů poskytují akta více a týkají se i oficiála. Generální vikář nebo oficiál bývají někdy i osobami, které vyšetřují, nařizují, přijímají sliby provinilých kleriků.

Sebastián, kněz z Prahy, slíbil nevyhánět víckrát ďábly, protože..
".eieccionem...dominus Johannes Kbel declaravit...esse erroneas". Jan Kbel rovněž nařídil Sebastiánovi odevzdat všechny knihy toho se týkající.¹⁶²⁾ Při propuštění Jakuba řeč. Hussenpreuth z Budějovic, kazatele u sv. Mikuláše na Starém Městě pražském, ze žaláře, nařídil mu Jan Kbel vrátit kostelu odcizené nebo půjčené knihy; Jakub "promisit stare iurisdictioni domini et magistri Johannis Kbel vicarii prenotati."¹⁶³⁾

V obou případech byl korektor Hereš svědkem nařízení a slibu (vedle Jana Husa v prvním a veřejného notáře Václava z Pomuka ve druhém případě), které se konaly v místnostech souvisejících s kanceláří generálních vikářů, kde se Kbel běžně zdržoval, a nikoliv v místnosti žalářní nebo korektorově, jak je tomu v naprosté většině případů. Proč došlo k tomu, že v korektorových aktech jsou zápisy o nařízeních generálního vikáře, při kterých korektor svědčí, nedovedu vysvětlit. Snad je možno uvést alespoň domněnku, že šlo o závažnější případy širšího společenského dosahu, kdy nařízení generálního vikáře jako prvního úředníka arcibiskupova, snad i jako jeho přímého zástupce v určitém případě, mělo větší váhu, ale je to pouhá domněnka. Mohlo by pro ni event. svědčit svědectví Husovo v prvním případě. Charakteristické také je, že příkazy generálních vikářů se udály ve směr "ante cancellariam" nebo "in estuario supra cancellariam". Je to výjimka z běžného pravidla, kdy korektor soudil "in stuba carcerum" a p. "In stuba communi domus officialis" se odehrával pouze jediný případ - pře Michala de Causis 1. prosince 1407.¹⁶⁴⁾ K výjimkám z obvyklého místa patří ještě jednou kancelář a to v případě, kdy nařizuje Dominik z Budějovic jako korektorův zástupce.¹⁶⁵⁾ Je snadno vysvětlitelné opět tím, že byl Dominik protonotářem kanceláře.

Třetí přímý příkaz generálního vikáře Jana Kbela je až z 5. března 1410, kdy z rozkazu králova poručil propustit ze žaláře Jana z Hořtky, plebána v Radimi, se slibem, že se dostaví před něj nebo korektora.¹⁶⁶⁾

¹⁶²⁾ 29. července 1407, Cod. XX f. 17r. P o d l a h a, Akta, s. 42.

¹⁶³⁾ 17. září 1409, Cod. XX f. 87, P o d l a h a, Akta, s. 31.

¹⁶⁴⁾ Fol. 32r.

¹⁶⁵⁾ 17. května 1407 a asi i 6. června 1406, kdy místo není uvedeno, ale na kancelář ukazuje řada svědků, mezi nimiž je Jan (z Dubé), Valentin (ze Sádku), Prokop (z Prahy), Sysel (z Třeboně), ve směr notáři arcibiskupské kanceláře. Fol. 88v a 12r.

¹⁶⁶⁾ Fol. 122v, P o d l a h a, Akta, s. 37, tam srov. i celý postup záležitosti.

Plebán byl původně z rozkazu krále zatčen staroměstským písařem, pak předán arcibiskupskému soudu a vyslýchán korektorem před Kbelem. Rovněž tento Kbelův příkaz se odehrál in estuario supra cancellariam a jeho charakter je mimořádný.

Nařízení oficiálovo není v aktech žádné. Pouze najdeme podřízení se jakéhosi Bárty, snad laika, oficiálovu rozsudku, za což se zaručil Blažej Vlk, děkan Věch svatých, v jehož domě se prohlášení událo.¹⁶⁷⁾ Před oficiála se měla dostavit Běta, služka Václava Seneky, plebána v Chotěbořicích, aby si vyžádala citaci svého manžela.¹⁶⁸⁾ Konečně na žádost prokurátora Jana Orbena vrátil korektor při mezi Jakubem, plebá- nem v Nesuchyni, a Pavlem, nájemcem v Ořechu, se souhlasem obou stran zpět k oficiálovi, protože před ním byla zahájena.¹⁶⁹⁾

O něco málo častější jsou sliby některých kleriků dostavit se před oficiála nebo generální vikáře k vyšetření nebo k rozkazu, aniž by stručné zápisy uváděly jakoukoliv příčinu.¹⁷⁰⁾ Ve dvou případech odkazují na generální vikáře nebo oficiála napomenutí při propuštění ze žaláře: Šimon, plebán v Hradišti, má proti svým nepřátelům vystoupit jen před oficiálem nebo generálním vikářem,¹⁷¹⁾ ze všech exkomunikač- ních rozsudků vynesných nad ním generálním vikářem se má ospravedlnit Půta, plebán v Libčanech.¹⁷²⁾

Méně vzácné jsou v korektorových aktech poukazy na arcijáhny a ji- mi se stojí za to zabývat tím spíše, že, jak jsme viděli, ve svých po- čátcích měla instituce korektorů leckteré styčné body se starší hod- ností arcijáhna. Po přibližně půlstoletém trvání funkce korektorů jsou ale tyto styčné body už zcela jiné. Zásadně korektoři nevizitují, ale jsou instancí arcijáhnům nadřazenou.

V několika případech byl provinilý kněz předvolán korektorem z rozkazu arcijáhna (de mandato...archidiaconi). Šlo vždy o konkubinát a arcijáhen, který předvolání nařídil, byl vždy arcijáhmem toho obvodu, do něhož patřilo působiště provinilého kněze nebo místo, odkud kněz mi- mo duchovní správu pocházel. Tak byl Petr, plebán ve Zvíkovci, pohnán z rozkazu m. Jana Eliášova, arcijáhna plzeňského; 6.července 1408,¹⁷³⁾

167) 6.dubna 1408, f.40v, P o d l a h a, Akta, s.53.

168) 27.ledna 1410, f.113, P o d l a h a, Akta, s.13.

169) 5.března 1410, f.122r, P o d l a h a, Akta, s.51.

170) 1.května 1408, f.41r, P o d l a h a, Akta, s.45; 2.srpna 1408, f.52r, P o d - l a h a, Akta, s.45; 4.května 1410, f.136r, P o d l a h a, Akta, s.46.

171) 23.srpna 1407, f.20r, P o d l a h a, Akta, s.41.

172) 10.dubna 1410, f.124v, P o d l a h a, Akta, s.46.

o den později sliboval před korektorem dostavit se k němu na základě rozkazu téhož arcijáhna Blažek řeč.Brzva, kněz z Pomuku.¹⁷⁴⁾ Janu, plebánu v Křešicích, nařídil korektor odstranění Anky z fary na základě citace z rozkazu arcijáhna litoměřického Matěje 26.října 1408.¹⁷⁵⁾ Tento arcijáhen nařídil 21.května 1407 jménem arcibiskupa Zbyňka Šimonu, plebánu v Německých Mlékojedech, odstranění konkubíny.¹⁷⁶⁾ Nařízení se událo v žalávní místnosti a korektor Hereš se zúčastnil jako svědek, nešlo tedy o zastoupení korektora arcijáhmem, ale o skutečnou delegaci arcijáhna arcibiskupem k tomuto případu. V následujícím roce, 20.října, se totéž nařízení Šimonovi opakovalo, tentokrát bylo vynešeno Heršem za arcijáhnovy přítomnosti.¹⁷⁷⁾

Nebylo by příliš jasné, jak mohl arcijáhen nařizovat korektorovi, aby pohnal viníky, brali-li bychom výraz *mandatum* doslova. Pravděpodobné je ale oznámení viníků, upozornění, kdo by měl být předvolán. Jiný zápis skutečně mluví o takovém podání zprávy arcijáhmem: Matěj, kněz z Ještěrp, byl předvolán *"de mandato domini archiepiscopi Pragensis ad relacionem domini Mathei, canonico ecclesie Pragensis ac vicearchidiaconi Luthomericensis"*.¹⁷⁸⁾ Šlo opět o konkubinát stejně jako v případě Jana z Týna, řeč.Biskup, na kterého žaloval arcijáhen korektorovi, protože mu nedůvěřoval od té doby, co měl před dvěma lety konkubínu, jak vypovídal obviněný při výslechu.¹⁷⁹⁾

Takové podání zprávy arcibiskupovi nebo přímo korektorovi předpokládalo nějakou formu dozoru, vyšetřování arcijáhna, nejspíš vizitaci; přímých nebo nepřímých odkazů na ni je v korektorových aktech rovněž několik. Tak u výslechu Jana, nájemce fary v Horšovském Týně, 7.dubna 1407 je následující formulace: *"...dominus corrector...inquisicione seu actis inquisitoriis honorabilis viri m.Petri de Vssehrob (!), arcidiaconi Horssoviensis in quoquid inquisicione seu actis defectus infra-*

173) F.49r, P o d l a h a, Akta, s.15. Zvíkovec 12 km sss od Zbiroha.

174) F.50v, P o d l a h a, Akta, s.9. Srov. též nařízení korektorovo Blažkovi z 29. srpna 1407 na f.22r.

175) F.59r, P o d l a h a, Akta, s.15. Křešice, 5,5 km vjv od Litoměřic.

176) F.11r, P o d l a h a, Akta, s.7. Německé Mlékojedy, do počátku 15.st. zvané Mlékovidy (i v tomto rukopise), na levém břehu Labe proti Litoměřicům.

177) F.58r, P o d l a h a, Akta, s.7. V obou případech nařizující arcijáhen nebo korektor jsou uvedeni mezi svědky zápisu na prvním místě.

178) 29.července 1408, f.52r, P o d l a h a, Akta, s.15. Matěj z Bíliny je zde skutečně jmenován jako vicearcijáhen, zatímco v případě Mlékojed o dva měsíce dřívě jako arcijáhen. Obec jménem Ještěrpy se mi nepodařilo zjistit.

179) 1.dubna 1407, f.5v.... ipsum [Johannes] officio correctoris accusat et defert [scil.archidiaconus]. Podlaha, Akta, s.7.

scriptos reperiit et invenit, propter quod dominus corrector supra-scriptus plebanos et ecclesiarum officiales citavit per suum nuncium specialem...¹⁸⁰⁾ Petr ze Všerub tedy předložil korektorovi současně vyšetřovací spisy o všech delikventech svého obvodu, kterými se zabýval. V těsném sousedství tohoto zápisu jsou alespoň zápisy týkající se duchovních z Většího Boru a Horšova téhož arcijáhenství.

Arcijáhni při svém vyšetřování základní nápravné opatření dělali sami, na jeden takový zákaz odkazuje zápis z 15. února 1407 o výsledku Jana, plebána v Jitřavě: "...corrector interrogavit...si...post prohibitionem m. Stephanni de Colonia, archidiaconi Bolleslawiensis, Dorotheam...reasumit..."¹⁸¹⁾

Na arcijáhenskou vizitaci jako zdroj informací korektorových ukazuje i zápis z 30. srpna 1408. Jan, plebán v Paštíkách, "interrogatus an coram archidiacono in visitacione proxima dixit et nominavit ipsam pro concubina..."¹⁸²⁾, jindy korektor předpokládal arcijáhnův příkaz, jako v případě Václava, plebána v Jasenné u Jaroměře, kterého se ptal, jestli mu arcijáhen nezakázal vydržovat si Kateřinu, s níž žil čtyři roky; Václav to popřel s poukazem na to, že nebyl ony čtyři roky vizitován.¹⁸³⁾

Pouze jedenkrát je vizitace arcijáhnova zmíněna v souvislosti s jiným deliktem než konkubinátem. Řehoři řeč. Běhan, plebánu v Hoře sv. Václava u Drahotína, Hereš nařídil, aby lépe dbal o křtitelnicí a mřížku ve svém kostele, při tom, a na prvním místě, mu korektor...mandavit...ut decetero et per amplius archidiaconum seu ipsius vicesgerentem in domum dotis sue benigne suscipiat et pertractet ipsos nullatenus conviciando."¹⁸⁴⁾

Všechny zápisy, které se vztahují jakýmkoliv způsobem na vizitaci arcijáhnů, pocházejí z r. 1407-8. To se dobře shoduje se zprávami synodálních statut z r. 1407, které mluví o skončené vizitaci a o vizitaci, kterou mají arcijáhni znovu začít.¹⁸⁵⁾ Korektorova reakce na nepořádky arcijáhny zjištěné tak prakticky dokazuje, co řekla obecně už statuta: že vizitace 1407-1408 skutečně proběhla, přinejmenším v arcijáhenstvích

180) Fol. 7r.

181) F. 1v. Jitřava, Dietheri villa, 6,5 km od Jablonného v sev. Čechách.

182) F. 53v, P o d l a h a, Akta, s. 16, Paštiky 2 km sv od Blatná.

183) 21. října 1409, s. 108r, P o d l a h a, Akta, s. 8.

184) 5. dubna 1407, f. 6v, P o d l a h a, Akta, s. 40. Hora sv. Václava 4,5 km zsz od Pobežovic.

185) Statut z 15. června 1407 a z 18. října 1407, H ö f l e r, Concilia, s. 55 a 59.

horšovotýnském a boleslavském (v r.1407) a v plzeňském a litoměřickém, (v r.1408). Vizitace tak velké části území bezpochyby přinesla mnoho podnětů a konkrétních případů pro činnost korektora (jistě více, než u kolika je to přímo poznamenáno). To je asi jeden z důvodů dosti obsáhlých korektorových akt právě v těchto letech. Týkaly-li se případy korektorovi předané od arcijáhna v naprosté většině konkubinátu (zcela ve shodě se synodálními normami této doby),¹⁸⁶⁾ je tímto vztahem korektorových akt k vizitacím 1407-8 možno vysvětlit i jinou skutečnost: že totiž po těchto letech dosti výrazně klesá počet vyšetřovaných konkubinátů v aktech zapsaných. Je-li jich pro necelý rok 1407 59, v r.1408 celkem 61, v r.1409 už jen 42 a za první čtvrtinu roku 1410 jen 5,¹⁸⁷⁾ znamená to s ohledem na vše předcházející, že od r.1409 měl korektor mnohem méně příležitosti se o nich dozvědět (což jistě souvisí s dalšími, obecnějšími tendencemi v Čechách po r.1408) a ne že jejich skutečný počet klesal.¹⁸⁸⁾

Vizitacemi 1407-8 lze vysvětlit i několik případů, kdy korektor projednával provinění laiků (mimo už výše zmíněné loupeže). Arcijáhni totiž kromě duchovenstva dozírali i na laiky přinejmenším ve věcech víry, v manželských záležitostech, lichvě a d.veřejných deliktech podléhajících církevnímu právu. Několik samostatných případů rozkazů korektora laikům se týká právě těchto oborů: manželských záležitostí ve čtyřech případech¹⁸⁹⁾ a ve dvou věcí víry.¹⁹⁰⁾ V jednom byl vyslýchán i laik Mikuláš z Poboře pro zabití, ale korektor proti němu žádný rozsudek nevynesl.¹⁹¹⁾ Další případy jsou neurčité co do příčiny vyšetřování. Všechna vyšetřování laiků spadají rovněž do let 1407-8 a co do místa patří většinou do plzeňského arcijáhnenství. Tři případy jsou pak z arcijáhnenství pražského,¹⁹²⁾ což by mohlo snad naznačovat, že v r.1408

186) Srov. synody z doby Zbyňka Zajíce, zvl.3.čl.červnové synody 1407, H ö f l e r , Concilia, s.55.

187) Součty uvádí P o d l a h a , Akta, s.53.

188) Jak se domnívá P o d l a h a , Akta, s.53.

189) 21.prosince 1407 Svach z Přeštic, f.32v, 16. února 1408 Martin Hokynář z Hořic f.36v, 30.května 1408 Oldřich z Lobžan, f.46r (zde navíc i závazek Oldřichův, že nebude pronásledovat korektorovy posly), 27. srpna 1408 Jindřich z Ewru z farnosti sv.Jana na Zábradlí, f.53r.

190) Výše uváděný Jindřich z Ewru, který měl světit svátky a naučit se Otčenáš a Věřím, a 26. března 1408 manželka Jana řeč. Kuchl z Menšího Města pražského, která měla přestat čarovat a zaklínat, f.38v.

191) 5.července 1408, f.48v, srov. i pro předcházející případy Podlaha, Akta, s.52-53. Poboř 5,5 km vsv od Kouřimi.

192) Kromě obou výše uvedených z pražských měst ještě 12. července 1408 se zavázal dostavit Kříž z Ondřejova, f.50r; jde snad o Ondřejov na Říčansku.

proběhla vizitace i zde, i když u žádného vyšetřování klerika z tohoto obvodu není zmíněna; vyšetřování z pražského arcijáhenství samozřejmě v aktech jsou. Konečně lokalita Poboř by ukazovala na arcijáhenství kouřimské.

Arcijáhni byli sice pravidelnou institucí, která korektorům podávala zprávy o tom, kde by měli zasáhnout, nebyli však jediným zdrojem jejich informací; ty ostatní ale nebyly do té míry institucionální jako prvý a tedy roztříštěné a spíše náhodné. Mohli to být venkovští děkani¹⁹³⁾ i jednotliví plebáni,¹⁹⁴⁾ teoreticky pak každý, kdo by věděl o něčem, co by potřebovalo potrestání, opravení atp. Tak se také poměrně často setkáváme s tím, že delikvent byl zajat a korektorovi předán patronem svého kostela, městským úředníkem, obecně šlechticem¹⁹⁵⁾ ap. především u veřejných zločinů a při přímém dopadení. Bývá tak uvedeno buď v úvodu zápisu, NN citatus per...nebo tak vysvítá ze závěrečného slibu při propuštění z vězení, že se provinilý nebude mstít těm, kteří ho udali nebo jali. Vydal-li korektor sám rozkaz k zatčení, byl tento adresován buď děkanovi příslušného kraje nebo použil k tomu světské moci.¹⁹⁶⁾ Na děkany se pravděpodobně obracel i tehdy, nařídil-li místní vyšetření nejasného případu, tak to alespoň vysvítá z obvinění proti Přibíku řeč. Kováč, plebánu ze Skalice, který zničil listinu, již nařizoval korektor dobrušskému děkanovi jeho vyšetření;¹⁹⁷⁾ při vlastním nařízení místního vyšetření nebývá nikdy uvedeno, kdo ho má provést, snad tedy bylo pravidlem, že ho vedl děkan.

Poměrně časté při řízení před korektorem byly zásahy arcibiskupovy; týkaly se v naprosté většině rozkazů k předčasnému propuštění ze žaláře,¹⁹⁸⁾ tedy jakéhosi udělení milosti podmíněné slibem propuštěného, ev. ručitelů. Byla to věc dosti obvyklá a ostatně každý rozsudek korektorův obsahoval hned formulí: "moderationem nostre pene predicte domino nostro archiepiscopo aut suis successoribus et nobis reservamus". Pouze jednou jsem našla případ opačný, kdy arcibiskup nařídil někoho uvěznit.¹⁹⁹⁾ Ve srovnání s ostatními soudci arcibiskupskými

193) Např. f.70v, P o d l a h a, Akta, s.7.

194) Např. f.53r, P o d l a h a, Akta, s.15.

195) Patron: f.45r, 99r, P o d l a h a, Akta, s.7, 30, městský úředník: f.5v, 52v, 119v (z popudu krále), P o d l a h a, Akta, s. 35, 36, 37, šlechtic: f.51v, 120v, 57r, P o d l a h a, Akta, s.18, 33, 47.

196) Děkan f.92v, P o d l a h a, Akta, s. 31, světská moc: f.116v, P o d l a h a, Akta, s. 26.

197) F.31r, 1.prosince 1407, P o d l a h a, Akta, s.11.

198) F6r(P o d l a h a, Akta, s.33), f.52r (s.18), f.89v (s.19), f.99v (s.21, 25 a 29), f.100v (s.27).

jsou arcibiskupovy zásahy do činnosti korektorovy mnohem častější, i když většinou omezené na jediný způsob, a korektorova závislost na arcibiskupovi tak větší než u jeho významnějších kolegů.

Akta korektorů, která za tři a čtvrt roku svého trvání nám poskytla dostatečný obraz o činnosti korektora počátkem 15. stol., vznikala z jeho vyšetřování konaného zásadně v žalářní místnosti nebo pokoji korektorově arcibiskupského dvora. Byla tedy místně oddělena od vedení soudních akt, erekčních i konfirmačních knih, vedených v arcibiskupské kanceláři. Odpovídá tomu i fakt, že od prvního Arnoštova ustanovení máme, i když ojediněle, dosvědčeny písaře s titulem *notarius correctoris*,²⁰⁰⁾ že se v nich nevyskytne žádná písařská ruka známá ze tří řad kanceláře. Akta 1407-1410 psali v základě dva písaři, jejichž činnost na sebe časově navazuje. R. 1407 to byl veřejný notář Václav z Kralovic, který se podepsal v úvodním zápise na f. 78^r. Téhož rok je v AI uváděn ve svědečných formulích jako písař korektora Herše,²⁰¹⁾ r. 1408 prvně až 5. září a to už jako *olim notarius correctoris*.²⁰²⁾ Pouze jako veřejný notář se uvádí do r. 1415.²⁰³⁾ Snad je totožný s Václavem z Kralovic, jinak z Dolánek, v l. 1384-91 místopísařem zemského soudu, který byl rozhodčím sporu z 13. března 1408 zapsaného v korektorových aktech.²⁰⁴⁾

Od r. 1408 do 1410 je písařem Cod. XX veřejný notář Matěj z Prahy. Několikrát se v rukopise podepsal mezi svědky zápisů.²⁰⁵⁾ Ojediněle byl i zástupcem korektorovým a vedl místo něho vyšetřování,²⁰⁶⁾ korektorova akta se o něm zmiňují ještě několikrát,²⁰⁷⁾ ale odjinud znám není a jeho činnost před r. 1408 ani po r. 1410 není postižitelná.²⁰⁸⁾

199) F. 121v (s. 26) uvězněn z jeho rozkazu znovu krátce předtím propuštěný Odlřich řeč. Papež.

200) 12. července 1406 je dosvědčen jako notář korektora Herše Beneš (AI V, s. 193, č. 750), snad též, který pořídil výše zmíněný výpis pro mansionáře r. 1402. Může jít o Beneše z Klepí nebo Beneše z Prahy, méně významné notáře v okolí arcibiskupské kanceláře, počátkem 15. stol. N u h l í ě k, č. 533 a 400.

201) AI VI, s. 11, č. 55, s. 49, č. 197, s. 142, č. 547; též AI V, s. 323, č. 73.

202) AI VI, s. 334, č. 574.

203) N u h l í ě k, č. 508.

204) F. 38r, srov. výše.

205) Et me notario Mathea - f. 40v, 61v, 107r, 108r.

206) 29. listopadu 1408, f. 61v "de mandato specialidomini Herasonis correctoris clerici, 31. ledna 1410 "per me Mathiam notarium publicum de Praga, notarium prefati domini Ugerii", f. 105r.

207) Tak 6. června 1408 při výslechu doznal Petr ze Sušice, že slyšel od notářů arcibiskupské kanceláře a od notáře korektorova Matěje, že Řím byl zpustošen (ad., P o d - l a h a, Akta, s. 41); 17. února 1410 byl vyslýchán Václav z Chomutova po pokusu o útěk

Po r. 1410, kdy skončila korektorská akta, máme už opět jen velmi málo zpráv o korektorech. V synodálním statutu z června 1411 se vyskytuje zmínka o korektorovi v souvislosti s nařízením o vlastnictví a čtení statut.²⁰⁹⁾ Nový korektor se objevuje až r.1415; víme, že t.r., snad v červenci, zemřel Ojíš z Domanic, zůstal-li ale korektorem až do své smrti, nemůžeme nikde dokázat. Znamenalo by to, že ho v dosavadní funkci potvrdili dva noví arcibiskupové, a Ojíš by tak s jistými přestávkami byl korektorem v době čtyř arcibiskupů. Od r.1415 do 1419 byl korektorem jakýsi Martin.Tomek k jeho jménu poznamenává:farář ve Stromíři.²¹⁰⁾ Ani zde se mi ale nepodařilo najít bezpečný doklad, že by Martin, farář ve Stromíři, byl totožný s Martinem, korektorem. V LC obsazení stromířské fary Martinem zaznamenáno není, ale 14.ledna 1416 byla Martinu, plebánu ve Stromíři, dána crida pro oltář Čtyř doktorů a Těla Kristova v Lounech a 22.ledna 1416 k tomuto oltáři definitivně ustanoven.²¹¹⁾ 10.února 1417 na oltářnictví rezignoval²¹²⁾ a 12. června 1419 přešel ze Stromíře do Mišlevy.²¹³⁾ V žádném z těchto zápisů není však uvedeno, že by šlo o Martina korektora,pouze v prvním z nich z 14.ledna 1416 poznamenal Emler jako vydavatel LC do hranaté závorky a s otazníkem k jeho jménu corrector. Myslím, že je nutno upustit od vztahování všech těchto údajů na korektora Martina, u kterého nám pak nezůstanou žádné bližší údaje o jeho osobě, než právě to, že byl korektorem. V korektorských aktech je zmíněn v dodatečném přípisu z r.1415,kdy propustil ze žaláře Jakuba Urvala Lapku ze Slaného,nájemce fary vKladně²¹⁴⁾ a z 15. října 1417, kdy odsoudil Bartoloměje, plebána v Katusicích.²¹⁵⁾ 7. června 1418 a 8. března 1419 je uváděn Martin korektor jako svědek

z vězení, a uvedl korektorova notáře Matěje, který ho nastrašil, že přijde na pranýř, protože uprchl, P o d l a h a, Akta, s.28. 18. února 1410 žádal o kontumaci Matěje, "olim notarii correctoris"Ondřej Tas, Matěj se nedostavil na citaci, f.120r,přesto ale Matějův rukopis se vyskytuje v kodexu i dále, např. 4., 14.srpna 1410, f. 127r, 12. června, f.130v a d.

208) Žádného Matěje z Prahy, veřejného notáře, neuvádí ani Nuhliček, zná pouze veřejného notáře Matěje, měšťana Starého Města pražského,který je jmenován k r.1417 v novoměstské knize, č.571. Ke ztotožnění však chybí jakákoliv doklady.

209) H ö f l e r, Concilia, s.71, k datování synody srov. ČsČH XVIII, 1970, s.143 n.

210) T o m e k, Dějepis V, s.110.

211) LC VII, s.187 a 188.

212) LC VII, s.217.

213) LC VII, s.293.

214) P o d l a h a, Akta, s.36.

215) P o d l a h a, Akta, s.8.

v LC.²¹⁶⁾ Martin byl tedy korektorem v letech 1415-1419 a patrně pokračoval bez podstatné změny v činnosti svých předchůdců. Zarážející pak je, že z 2.března 1416 je v jednom případě zmíněn korektor Marek.²¹⁷⁾ Pro nedostatek pramenů nemůžeme ale zjistit, byli-li snad nějaký čas korektoři dva nebo Marek na čas Martina vystřídal.

Konečně pro úplnost je třeba zmínit ještě jednoho písaře korektorů, s kterým se po r.1410setkáváme. Je jím Matěj z Vodňan, 6. července 1413 zmiňovaný jako "olim notarius correctoris,"²¹⁸⁾ odjinud opět zcela neznámý.

O posledním korektorovi nevíme nic jiného, než jeho pouhé jméno: to také zcela znemožňuje pokusit se o sledování osudů úřadu korektorů po r.1419, splynul-li alespoň formálně s ostatními arcibiskupskými úřady, které se staly podkladem pro sbor administrátorů, nebo zanikl zcela beze stopy. S jeho obdobou se pak už nikdy neseťkáváme, tvoří tedy předhusitské období celou dobu jeho existence, které dobře charakterizuje některé stránky života tohoto období.

216) LC VII, s.263 a 286.

217) Jako svědek na listině Václava z Kouřimi, generálního vikáře, již potvrzuje volbu opata ostrovského. LC VII, s.195, Cod.I-7, f.63.

218) LE 10 p.16.Nuhlíček ho v seznamu notářů neuvádí.

PŘÍLOHA I.

(Archív pražské kapituly, Cod. II-1, f. 39^r.)

Litera domini Pauli super officio correctoris

Johannes, dei gracia sancte Pragensis ecclesie archiepiscopus, apostolice sedis legatus, discreto viro Paulo Choczna, baccalarario in decretis et plebano ecclesie in Chlumecz nostre Pragensis diocesis salutem in domino. Tunc debitum officii nostri melius sufferimus, si omnis nobis impositum in alios eciam dirimemus, de circumspeccione igitur et legalitate vestra plurimum confidentes, vos correctorem cleri nobis subiecti constituentes, vobis de et super universis et singulis criminibus, excessibus et negligenciis omnium et singularum personarum ecclesiasticarum nostrarum ecclesie, civitatis et diocesis Pragensis cuiuscunque condicionis, gradus, dignitatis aut status existant ac eciam que forum ecclesiasticum nostrum sunt fortite et in antea forcienter citandi, suspendendi, excommunicandi, et interdicendi, inquirendi, corrigendi, puniendi, cognoscendi, iudicandi, audiendi, diffiniendi, exequendi personasque ipsas prout expedit arrestandi, captivandi, vinculandi, incarcerandi, detinendi, ad questiones seu tormenta ponendi per vos solum seu alios dignitatibus, personatibus, officiis, beneficiis curatis et non curatis quibuscunque ammovendi, deponendi ad carceras vel ad tempus dampnandi, causas eciam accusacionum, si inter parter exorte fuerint, super criminibus quibuscunque audiendi, decidendi in premissum et quemlibet premissorum procedendi summarie aut simpliciter et de plano sive strepitu et figura iudicii vel eciam iuris ordine observato prout expedire videritis et cum plena iurisdictione et cum mero et mixto imperio ac super omnibus et premissis emergentibus dependendi et connexis plenariam damus et concedimus facultatem. In quorum omnium testimonium sigilla nostra presentibus sunt appensa. Datum Prage anno domini M^oCCC LXIX die XX mensis julii.

PŘÍLOHA II.

Seznam korektorů kléru pražské diecéze

(Petr z Rožmberka ml., 1 rok pro bechyňské arcijáhénství	ante 1357)
Albert, augustinián z Karlova	cca 1355 - 1359
Přibyslav z Újezdce	1363
Pavel z Chocně, bakalář práv	ustanoven 20.VII.1369 - 1371
Oldřich	15.XI. 1373 - 19.VIII.1375
m. Druz ze Žitavy	ustanoven 30.XI. 1375 - 21.III.1379
Jakub z Paběnic	ustanoven 26.XII.1380 - 1386
Vojslav, farář miličínský	září 1386 - 1395
Ojír z Domanic	1396 - 1403
Jakub, správce školy u sv.Kříže	30.X.1402
m. Adam z Nežetic	13.VIII.1403
Ojír z Domanic	I. - V.1406
m. Hereš	VI.1406 - I.1410
Ojír z Domanic	1410
Martin	1415 - 1419
Marek	2.III.1416

Seznam písařů korektorů kléru

Duras, snad Václav Duras	1378
Albus, snad Mikuláš Bílý ze Svídné	1381
Ondřej	1385 - 1398
Beneš	1402 - 1406
Václav z Kralovic	1407 - VIII.1408
Matěj z Prahy	1408 - 1410
Matěj z Vodňan	ante 6.VII.1413

DIE KORREKTOREN DES KLERUS DER PRAGER DIÖZESE

Zdeňka Hledíková

(Zusammenfassung)

Nach der Errichtung des Erzbistums in Prag im J.1344 kam es auch zum Aufbau des neuen amtlichen Verwaltungssystems der Diözese. Einer der zentralen Beamten war auch der corrector cleri, wahrscheinlich eine spezifische und ganz einzigartige Einrichtung des vorhussitischen Böhmens. Die ersten Bestimmungen und Berichte über die Tätigkeit der Korrektoren enthält die Formelsammlung aus der Kanzlei des Arnošt von Pardubitz. Aus diesen geht hervor, dass der Korrektor in betreff auf seine Bestellung, seinen Sitz und Unterhalt unmittelbar vom Erzbischof abhängig war. Seine Befugnis umfasste die Aufsicht über das Leben und sittliche Betragen der Kleriker der gesamten Diözese. Zu diesem Behuf bediente er sich der Vorladung von Einzelnen, sowie der persönlichen Visitation und die festgestellten Delikte ahndete er mit kirchlichen Strafen. Private Streitigkeiten blieben ausserhalb seiner Kompetenz. Die offenkundige Analogie der Tätigkeit der Korrektoren und der Archidiakone lässt die Hypothese zu, dass das Entstehen des neuen Offiziums mit dem Bestreben des Erzbischofs zusammenfällt, die Aufsicht über den Klerus sich selbst zu unterordnen und so der Praxis entgegenzuwirken, die infolge der Besetzung der Archidiakonate durch päpstliche Provisionen gelockert worden war. Die Visitationen der Korrektoren fielen jedoch bald der Vergessenheit anheim, schon im J.1366 nimmt der Korrektor keine Visitationen mehr vor und beschränkt sich auf die Entgegennahme von Berichten der Archidiakone. Die Bestellung des Korrektors von 20. Juni 1369 beschreibt dann mit grosser Ausführlichkeit die gerichtlichen und namentlich die Strafbefugnisse über den Klerus (siehe Beilage). Beginnend mit dem J.1377 besitzen wir neben normativen Massnahmen in den Synodalstatuten und personalen Berichten wieder Belege über die faktische Tätigkeit der Korrektoren auf dem Gebiet des kirchlichen Strafwesens. Das hängt zusammen mit der Klarstellung der Kompetenz zwischen ihnen und den Generalvikaren, welche bis dahin auch diese Angelegenheiten erledigt hatten. Weiterhin blieb jedoch ihr Gericht und das Gericht der Korrektoren streng getrennt (streitige und ausserstreitige Gerichtsbarkeit - Gerichtsbarkeit in Strafsachen), trotz zeitweiliger Vereinigung beider Funktionen in denselben Händen. Belege über

die Tätigkeit der Korrektoren sind daher verstreut in den Gerichtsakten der Generalvikare zu finden, aber zumindest vom angehenden 15. Jh. an führte der Korrektor eigene Akten. Von diesen ist ein Band, die Jahre 1407-1410 umfassend, erhalten (Archiv des Prager Kapitels, Cod. XX). Der am häufigsten untersuchte Fall, der darin vorkommt, ist das Konkubinat, zusammen mit anderweitigen sittlichen Delikten (Würfelspiel, Weinschankbesuch, u. s. f.), sodann Diebstahl und Raub, Körperverletzung und Totschlag, sowie vereinzelt Übertretungen gegen die ordentliche Seelsorge (Preisgabe von Beichtgeheimnis, Unkenntnis der Gebete, u. s. f.). In allen Fällen schritt der Korrektor nicht aufgrund einer Anklage, sondern von Amts wegen ein und ging nur gegen Kleriker vor (eine Ausnahme bildet nur die Verurteilung eines Laien, welcher zusammen mit einer Gruppe von Klerikern-Strassenräubern festgenommen worden war). Neben der eigentlichen Strafagenda befindet sich in den Akten eine kleinere Gruppe von Schuldeintragungen und Eintragungen, die ein gewisses Stadium des Schiedsverfahrens betreffen, wie solche bei jedem öffentlichen Forum und seinen Büchern üblich waren. Gering ist in den Akten die Zahl der Eintragungen in Streitsachen, sie sind immer Ausnahmefälle und setzen eine besondere Beauftragung des Korrektors voraus, gegebenenfalls supplieren sie die Eintragungen in den Gerichtsakten der Generalvikare, vor deren Forum der Streit geführt wurde. Die Berührungspunkte zwischen dem Gericht des Korrektors und dem Gericht des Generalvikars waren eher von lokalem und personalem Charakter, als kompetenzbedingt (beide befanden sich am Hof des Erzbischofs, wenngleich räumlich getrennt: in cancellaria - in stuba carceris). Dagegen handelt es sich im gegenseitigen Verhältnis des Korrektors und der Archidiakone grundsätzlich um dieselbe Kompetenz auf einer unterschiedlichen organisatorischen Ebene: die Archidiakone waren die hauptsächlichsten ständigen Auskunftquellen des Korrektors und ihre Visitationen von den J. 1407-1408 vielleicht der mittelbare Anlass zu umfangreichen Korrektorenakten eben von dieser Zeit. Ausser von seiten der Archidiakone erhielten die Korrektoren Berichte auch von seiten der Landdekane und Plebane, festgenommene Deliquenten wurden ihnen auch von der weltlichen Macht übergeben. Weit häufiger als das bei den übrigen Amtspersonen der Fall war, griff in das Vorgehen des Korrektors der Erzbischof ein und dies in der überwiegenden Mehrzahl der Fälle durch Erteilung von Gnade. Nach dem J. 1410, als die regelmässigen Eintragungen in den uns erhaltenen Band aufhörten, gibt es wieder nur geringfügige personale Berichte über die Korrektoren. Die Institution blieb bis zum J. 1419 bestehen, da sie endgültig erlosch.